

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

2019

Andrea Mauerová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Role regionálních mocností v řešení konfliktů a
udržení míru a bezpečnosti – případová studie**

Saúdské Arábie

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Role regionálních mocností v řešení konfliktů a
udržení míru a bezpečnosti – případová studie
Saúdské Arábie**

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

.....

Poděkování:

Ráda bych poděkovala PhDr. Martině Ponížilové za cenné rady, trpělivost a čas, který mi při zpracování mé diplomové práce věnovala.

Obsah

ÚVOD	1
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	6
1.1 KONCEPT REGIONU A MOCI.....	7
1.2 KONCEPT REGIONÁLNÍCH MOCNOSTÍ	9
1.2.1 Materiální zdroje moci.....	14
1.2.2 Uznání mocenského postavení od ostatních států.....	15
1.2.3 Ztotožnění se s rolí regionální mocnosti.....	16
1.2.4 Nástroje zahraniční politiky regionálních mocností.....	16
1.3 ROLE REGIONÁLNÍCH MOCNOSTÍ PŘI UDRŽENÍ STABILITY A MÍRU V REGIONU	19
2 EMPIRICKÁ ČÁST	21
2.1 SAÚDSKÁ ARÁBIE JAKO REGIONÁLNÍ MOCNOST	21
2.1.1 Materiální zdroje moci Saúdské Arábie.....	22
2.1.2 Uznání mocenského postavení Saúdské Arábie od ostatních států	26
2.1.3 Ztotožnění se s rolí regionální mocnosti.....	27
2.1.4 Zájmy a ambice Saúdské Arábie v regionu Blízkého východu	28
2.2 ZHODNOCENÍ MOCENSKÉHO POSTAVENÍ SAÚDSKÉ ARÁBIE	30
2.3 ROLE SAÚDSKÉ ARÁBIE V ŘEŠENÍ KONFLIKTŮ A UDRŽENÍ MÍRU A BEZPEČNOSTI	32
2.3.1 Role mediátora.....	32
2.3.2 Role donora finanční pomoci	40
2.3.3 Role garanta bezpečnosti	48
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	71
RESUMÉ	85
PŘÍLOHY	87

Úvod

Blízký východ¹ je velmi rozmanitý region, který díky obrovským zásobám ropy či strategické pozici řadíme mezi jeden z nejvýznamnějších světových regionů. Avšak právě heterogenita náboženská, politická či ekonomická způsobuje v regionu celkovou nestabilitu. V regionu se navíc nachází velké množství regionálních mocností – příkladem je Írán, Egypt, Turecko nebo Saúdská Arábie. Existencí tolika regionálních mocností dochází na Blízkém východě k soupeření o celkovou dominanci. Vztahy mezi státy v tomto subsystému jsou tak dynamické a intenzivní, že ovlivňují nejenom politiku regionu, ale taktéž politiky tradičních světových mocností (Spojené státy americké) a rostoucích světových mocností (Čína, Indie, Japonsko). Můžeme tedy předpokládat, že mocenské soupeření regionálních mocností přispívá k nestabilitě v této oblasti. Ostatně Raymond Hinnebusch (2003:1) označil region Blízkého východu a severní Afriky za „epicentrum světové krize“.

Nestabilita v regionu nutí státy hromadit co nejvíce moci nejenom politické, ale i vojenské, kdy státy zvyšují náklady na zbrojení. Díky tomu slouží moc jako štít, ale taktéž jako prostředek pro útok (Ehteshami 2018:2). Státy, které kombinují bohatství a ambiciózní lídry, tak hrají rozhodující roli v dynamice vývoje regionu. Saúdská Arábie se bezesporu řadí mezi nejsilnější státy v regionu Blízkého východu a důležitou roli hraje i z globálního hlediska. Je to dáno zejména obrovskými zásobami ropy, kterými Saúdská Arábie disponuje, díky čemuž se

¹ Obecně vymezit hranice regionu Blízkého východu je takřka nemožné, jelikož existuje nepřehledné množství definic. Vymezit území podle jednotlivých prvků, jako je náboženství nebo etnikum, je krajně obtížné a v regionu Blízkého východu nelze použít. V této práci budeme využívat tzv. užší vymezení regionu, do kterého řadíme arabské státy nacházející se ve východním Středomoří a v oblasti historické Mezopotámie, Izrael a palestinská autonomní území. Dále do regionu řadíme státy Arabského poloostrova spolu s Tureckem, Íránem a Egypt (viz příloha č. 1) (Šanc 2011: 11–12).

její ekonomika řadí mezi dvacítku největších na světě. Podle údajů z roku 2017 zařadila Světová banka (*World Bank*, WB) Saúdskou Arábii na 19. místo nejbohatších států s ročním hrubým domácím produktem téměř 690 miliard dolarů (The World Bank 2017). Navíc Saúdská Arábie investuje ohromné částky do zbrojení. Podle SIPRI (2018: 2–8) se Saúdská Arábie s výdaji čítajícími téměř 70 miliard dolarů zařadila na třetí místo, hned za Spojenými státy americkými a Čínou. Výdaje na zbrojení tvoří 10 % HDP Saúdské Arábie, pro porovnání náklady Spojených států amerických na zbrojení tvoří 3,1 % HDP a Číny pouhých 1,9 % HDP. Během posledních deseti let lze u Saúdské Arábie vysledovat ohromný nárůst ve zbrojení, mezi lety 2008–2015 až o 74 %.

Právě ropné bohatství, vojenská síla a mocenské ambice umožňují, aby se království tolik angažovalo v regionální politice Blízkého východu. Regionální mocnosti hrají v regionech významnou roli, jsou to centra, kde dochází ke koncentraci moci, regionální mocnosti mají mocenskou převahu nad ostatními státy, přičemž okolní státy tuto převahu uznávají. Každá taková regionální mocnost chrání své sféry vlivu, je schopna prosazovat určitá témata, zajišťovat bezpečnost v regionu nebo fungovat jako mírotvorce (Nolte 2010: 890).

Svůj vliv začala Saúdská Arábie získávat již na přelomu 50. a 60. let 20. století, kdy stála v čele mezarabských ideologických bojů proti Egyptu a jeho spojencům. K největšímu rozmachu země došlo v 70. letech 20. století, kdy Saúdská Arábie zbohatla díky ropnému *boomu*. Země disponuje ohromnými zásobami této nerostné suroviny (nachází se na druhé příčce hned za Venezuelou) a dlouhodobě patří k největším producentům (za rok 2017 byly na 1. místě Spojené státy americké, Saúdská Arábie byla druhá) (EIA 2017; OPEC 2017). Právě ropa a bohatství z jejího prodeje se staly základem pro mocenský vzestup Saúdské Arábie, kdy se z malé země uprostřed pouště stala mocnost, která tvoří a ovlivňuje vývoj v celém regionu Blízkého východu.

Saúdská Arábie, jakožto jeden z nejbohatších států regionu, dlouhodobě využívá své bohatství a postavení k ovlivňování okolních států. S pomocí finančních

pobídek podporuje chudší země v regionu, čímž je Saúdská Arábie schopná vyvíjet nátlak na vlády a ovlivňovat samotnou zahraniční politiku daných zemí (Ponížilová 2016a: 107–108). Avšak saúdské království neovlivňuje pouze politiky jednotlivých zemí, ale i celého regionu. V roce 1945 zakládala Saúdská Arábie Ligu arabských států (*League of Arab States*, LAS), roku 1969 založila Organizaci islámské spolupráce (*Organisation of Islamic Cooperation*, OIC) nebo iniciovala založení Rady pro spolupráci arabských států v Perském zálivu (*Persian Gulf Cooperation Council*, GCC) v roce 1981. S pomocí těchto integračních procesů je Saúdská Arábie schopna nastolovat témata a ovlivňovat tak dění v regionu. Toto téma považuji s přihlédnutím k událostem ve světě za velmi aktuální. Saúdská Arábie se významně angažovala během arabského jara, které ovlivnilo bezpečnost celého regionu Blízkého východu. V Jemenu se snažila o udržení režimu, podpořila výměnu prezidenta a politické změny, po vypuknutí války se připojila na stranu oficiální vlády. Naopak v Sýrii se Saúdská Arábie přidala ke kritikům Asadova režimu a začala financovat rebelské skupiny v boji proti režimu (Ponížilová 2016a: 115–117).

Cílem této diplomové práce je vysvětlit, jakou roli Saúdská Arábie hraje v řešení konfliktů a udržení míru a bezpečnosti v regionu Blízkého východu. Výzkumné otázky v této práci zní následovně:

Jaké jsou zájmy Saúdské Arábie v oblasti řešení konfliktů a udržení míru a bezpečnosti v regionu Blízkého východu?

Jaké nástroje využívá Saúdská Arábie za účelem řešení konfliktů a udržení míru a bezpečnosti v regionu Blízkého východu?

Tato diplomová práce je koncipována jako jednopřípadová studie role Saúdské Arábie jako regionální mocnosti v řešení konfliktů a udržení míru a bezpečnosti v regionu Blízkého východu. Za počátek zkoumaného období jsme zvolili přelom 50. a 60. let 20. století, konečným rokem je rok 2018. Na přelomu 50. a 60. let 20. století došlo nejenom ke změně ve vedení země, kdy krále Ibn Saúda nahradil

král Fajsál, navíc je to ale období, kdy se Saúdská Arábie v čele prozápadních zemí Blízkého východu vymezuje proti Egyptu v čele s Gamálem Násirem a tím pádem se stává lídrem tábora konzervativních monarchií Blízkého východu. Zkoumané období je zakončeno rokem 2018, zejména z toho důvodu, aby práce byla co nejaktuálnější.

Tato práce je rozdělena na dvě části, a to na teoretickou a empirickou. Jelikož práce pojednává o regionálních mocnostech, je nutné představit v teoretické části koncept regionálních mocností. Budeme se zabývat jejich funkcemi, které by měly v managementu regionální politiky vykonávat, zahraničně-politické zájmy, které by měly takové mocnosti mít a nástroji zahraniční politiky, které by měly používat. K rozmachu studia regionálních mocností došlo zejména v 90. letech 20. století, tedy v době, kdy došlo k ukončení bipolárního konfliktu a do popředí zájmu badatelů se tak dostaly nejenom regiony, ale i regionální uspořádání. Za posledních téměř 30 let tak byla díky badatelům a akademikům vydána řada textů zabývajících se konceptualizací pojmu regionální mocnost, a i v současné době můžeme téma označit za velmi aktuální. V této části využijeme práce několika autorů, kteří zásadním způsobem ovlivnili konceptualizaci regionálních mocností, příkladem Daniela Flemese (2007), Detlefa Nolteho (2010) nebo Roberta Kappela (2011). V první kapitole si tedy vymezíme kritéria, která definují stát jako regionální mocnost. Dále se budeme zabývat zájmy, kvůli kterým se státy v regionu angažují za účelem udržení míru a bezpečnosti, přičemž se zaměříme na zahraniční politiku regionálních mocností. V druhé kapitole se již budeme zabývat nástroji, které využívají regionální mocnosti pro udržení míru a bezpečnosti, a rolemi, které regionální mocnosti zastávají.

V druhé, tedy empirické části práce již budeme zjišťovat, zdali můžeme Saúdskou Arábii označit za regionální mocnost. Využijeme tak koncept regionálních mocností z teoretické části této diplomové práce pro analýzu moci a postavení Saúdské Arábie. V další kapitole empirické části se zaměříme na zájmy, které Saúdská Arábie sleduje se svojí účastí při udržování míru a bezpečnosti. Stěžejní

v empirické části budou role, které Saúdská Arábie vykonává jako regionální mocnost pro udržení míru a bezpečnosti.

V závěru této práce zhodnotíme a zrekapitulujeme výsledky analýzy a odpovíme tak na výzkumné otázky, které jsme si stanovili v úvodu této práce. Zhodnotíme rovněž, zda se v práci podařilo dosáhnout stanoveného cíle a případně dovysvětlíme nejasnosti.

Vzhledem k zaměření této diplomové práce na region Blízkého východu zde bude použita řada pojmů či názvů, které jsou v originálu psány v arabském nebo perském jazyce. Většina takových slov tedy bude přeložena do češtiny pomocí zjednodušené transkripce a v souladu s pravidly českého pravopisu. U vlastních jmen jsou v diplomové práci používány počestěné podoby, např. *Mohamed* místo *Muhammad*.

1 Teoretická část

V této části diplomové práce se budeme zabývat pojmy a koncepty, které jsou spojené s tématem regionálních mocností. Jelikož koncept regionálních mocností zahrnuje pojmy region a moc, považujeme za nutné se těmto pojmům věnovat podrobněji. Nejprve tedy stručně definujeme region a vymežíme si, jak jej chápeme a v jaké podobě s ním budeme nadále v této práci pracovat. Dále se zaměříme na definici pojmu moc, ačkoliv stručně definovat tento pojem je velmi obtížné. Moc je součástí mezinárodních vztahů a obecně mezinárodního systému odjakživa a je obrovské spektrum definicí a autorů, kteří chápou moc a její pojetí odlišně. Proto představíme naše pojetí moci, což je důležité i pro další část této diplomové práce.

Po definování konceptů moci a regionu se již zaměříme na definici regionálních mocností. O regionálních mocnostech se na poli mezinárodních vztahů hovoří od 60. let 20. století a téma je velice aktuální i v současnosti. V této teoretické části budeme pracovat s teoriemi celé řady autorů, konceptem regionálních mocností se zabývá například Detlef Nolte (2010), Daniel Flemes (2007), Øyvind Østerud (1992) nebo Maxi Schoeman (2003). Jelikož každý z uvedených autorů definuje regionální mocnost odlišně, součástí kapitoly bude definice, se kterou se ztotožňujeme a kterou budeme využívat pro další analýzu. Dále si v teoretické části definujeme zahraničněpolitické nástroje, které regionální mocnosti používají pro upevnění nebo rozšíření své moci v regionu. Nástroje si rozdělíme dle typů moci na vojenské, ekonomické a nástroje měkké moci. Na závěr si na základě definičních kritérií regionálních mocností určíme, jaké role regionální mocnosti vykonávají při udržování míru a bezpečnosti.

1.1 Koncept regionu a moci

Koncept regionálních mocností již podle názvu obsahuje dvě oblasti zkoumání: geografický koncept – region a základní koncept mezinárodních vztahů – moc (Nolte 2010: 884). Region nelze definovat jednou obecnou definicí, jelikož jeho pojetí se liší podle prostředí, ve kterém je region zkoumán. Jiná je definice regionu v mezinárodních vztazích, v ekonomii nebo například geografii. V této práci se ztotožňuji s definicí českého geografa a politologa Bořka Hnízda (1995: 64), který ve své knize *Mezinárodní perspektivy politických regionů* rozlišil tři typy regionů: panregion, transnacionální politický region a transhraniční politický region. Panregion dle Hnízda „zahrnuje velký, často „kontinentální“ prostor s určitými jednotícími politicko-civilizačními elementy, které ho zároveň odlišují od ostatních panregionů“. Takových panregionů definoval Hnízdo (1995: 64) deset, přičemž jedním z nich je Střední východ, respektive Blízký východ.

Pokud chceme definovat regionální mocnost, jednou ze základních podmínek tedy je, aby byl stát součástí daného regionu. Díky tomu můžeme vymezit ostatní státy v regionu a určit jejich mocenskou hierarchii, tedy jestli se v regionu nachází nějaké státy, které mohou ohrožovat postavení regionální mocnosti, nebo nikoliv. V regionu se navíc regionální mocnost angažuje v oblasti ekonomie, bezpečnosti a politiky, přičemž tyto oblasti se povětšinou týkají pouze vymezeného území a nepřekračují hranice regionu. Samotné slovní spojení vybízí k úsudku, že se regionální mocnosti zaměřují zejména na regionální politiku, tedy že projektují svoji moc pouze v rámci regionu. Toto tvrzení je ovšem v současné době sporné, jako příklad můžeme použít Čínu nebo Indii, tudíž regionální mocnosti, které projektují svoji moc a zájmy i za hranice svých regionů, nazýváme je tedy i světovými mocnostmi (Ponížilová 2016b: 43).

Druhý koncept, který je nutné definovat, je moc. Moc je ústředním pojmem v mezinárodních vztazích, avšak definic moci je tolik, kolik je teoretických přístupů. Právě z tohoto důvodu považujeme za nutné definovat, jak moc vnímáme, jelikož ta bude jedním z hlavních témat celé diplomové práce. Nejvíce

se s pojmem moci setkáváme u realistů, kteří ji považují za jeden z rozhodujících prvků v mezinárodní politice. Realističtí autoři jako Hans Morgenthau (1948: 13) nebo Robert Dahl (1957: 202–203) považují moc za určitý vztah mezi aktéry, kdy jeden aktér dokáže prosadit svůj záměr i přes odpor druhého aktéra. Jedním z problémů takového pojetí moci je skutečnost, že je velmi obtížné určit, jak velký vliv na změnu chování státu měl jiný stát, respektive je těžké změřit skutečnou moc, kterou silnější stát použil na přesvědčení slabšího státu.

Další autor John Mearsheimer (2001: 43), kterého řadíme mezi představitele ofenzivního realismu, zase na moc pohlíží jako na materiální zdroj, přesněji řečeno na vlastnictví armády a její síly. Mearsheimer rozděluje moc na latentní a vojenskou. Do latentní síly podle autora spadají socioekonomické faktory, které přispívají k budování vojenské moci. Řadí do ní počet obyvatel dané země a ekonomickou sílu státu. Je tedy zjevné, že aby stát mohl mít značnou vojenskou moc, nejprve potřebuje ekonomickou moc, pokud chce mít stát silnou armádu, potřebuje velký počet obyvatel. Latentní síla je tedy nezbytná pro vojenskou sílu státu (Mearsheimer 2001: 44). Jedná se tedy o pojetí moci, ve kterém lze moc jako takovou změřit, například podle výše výdajů na zbrojení, velikosti arsenálu atd. Jak ale píše Ponížilová (2016b: 43), vojenskou sílu nemůžeme považovat za moc státu, ale pouze za *prostředek*, pomocí kterého je stát schopen ovlivňovat chování jiných států.

S jiným pojetím moci naopak pracuje neoliberální teoretik Joseph Nye (2004: 5–11). Ten rozlišuje moc na tzv. *hard power* a *soft power*. Jak již název napovídá, *hard power* označuje ekonomickou a vojenskou moc státu, toto pojetí tedy odpovídá realistickému pojetí moci. *Hard power* využívá pobídek a ovlivňování aktérů pomocí hrozeb, zatímco *soft power* je založena na přitažlivosti, kdy aktér dosáhne svých cílů tím, že jej ostatní aktéři budou dobrovolně následovat, budou jej napodobovat a obdivovat. I *soft power* má své zdroje, Nye do nich řadí kulturu, politické hodnoty a zahraniční politiku (Nye 2004: 5–11).

S předpokladem vlastnictví *soft power* jako podmínky, aby se stát stal regionální mocností, nesouhlasí řada autorů, někteří například poukazují na skutečnost, kdy se v historii měnilo rozložení sil mezi státy zejména za použití tvrdé moci, naopak počet případů, kdy byla využita měkká moc, je minimální (Pustovitovskij – Kremer 2012: 3). Jiní argumentují tím, že státy, které nemají dostatečné materiální zdroje, ale mají silnou *soft power*, jsou řazeny spíše ke středním mocnostem. Nutné je především vlastnictví materiálních zdrojů, ideové zdroje jsou až podružné (Ponížilová 2016b: 48).

V této práci jsme se rozhodli na moc nahlížet z pohledu realistů, tedy jako na vlastnictví materiálních zdrojů, a to vojenských, ekonomických a demografických. Zároveň se ztotožňujeme i s Ponížilovou (2016b: 45), která k pojetí moci připojuje i schopnost státu ovlivňovat nebo kontrolovat chování jiných aktérů. Poukazuje na Organského a Kuglera (1980: 8), kteří tvrdí, že stát bez mocenských zdrojů by neměl na čem stavět svůj vliv, a bez schopné vlády by zase nebyl schopen zdroje mobilizovat a uplatňovat tak svoji moc.

1.2 Koncept regionálních mocností

Význam regionů a regionálních států vzrostl v době, kdy probíhala dekolonizace, a státy Blízkého východu, Afriky a Asie získávaly nezávislost. Došlo tak k odpoutání se od západních koloniálních mocností a k posílení vlivu nově vzniklých regionálních mocností. Ty během let získávaly větší vliv nejenom v ekonomice regionu, ale i v jeho bezpečnosti a politickém uspořádání. Přestože dekolonizaci v Asii a Africe datujeme k 50. a 60. létům 20. století, koncept regionálních mocností byl upozaděn na úkor aktuálnějších témat. K obnovení zájmu o koncept regionálních mocností tak došlo až na konci studené války. Jak píše Ponížilová (2016a: 158), i v současnosti jsou nezápadní regiony, tedy Blízký východ, jihovýchodní Asie, západní a střední Afrika a střední Asie, v oblasti výzkumu dost zanedbávány.

Co ale znamená termín regionální mocnost a které státy tak můžeme klasifikovat? Za zjevné regionální mocnosti můžeme prohlásit například Brazílii, Indii nebo Jihoafrickou republiku. Další autoři mezi ně řadí také Egypt, Indonésii nebo Čínu. Zmatečné ovšem je, že některé z těchto regionálních mocností můžeme označit také jako střední mocnosti (*middle powers*) nebo dokonce světové mocnosti (*great powers*). A právě nedostatečná konceptualizace a nedostatek analytických nástrojů pro oddělení regionálních mocností od středních nebo světových mocností způsobují, že téma regionálních mocností je příliš rozsáhlé a nekomplexní (Nolte 2010: 883).

Definováním regionálních mocností se zabývá řada autorů, Barry Buzan a Ole Wæver (2003: 34–37) rozlišují mezi supermocnostmi (*superpowers*) a velmocemi (*great powers*), které mají vliv celosvětově, a dále do svého přístupu zařazují i regionální mocnosti, které mají sice schopnost výrazně ovlivňovat dění v regionu, na globální úrovni ale již nestačí. Nolte (2010: 889) zase tvrdí, že regionální mocnosti tvoří jakýsi most mezi globální mocí a regionálními hierarchiemi moci.

V předchozí kapitole jsme si vymezili pojetí moci a regionu, přesto vlastnictví dostatečného množství moci a sounáležitost s regionem netvoří ze státu regionální mocnost. Detlef Nolte (2010: 890–893) ve svém článku *How to compare regional powers: analytical concepts and research topics* píše, že je důležité si před samotným definováním regionální mocnosti uvědomit, na jaké úrovni provádíme analýzu. Střední mocnost, regionální mocnost nebo supermocnost může být jeden a tentýž stát. Regionální mocnosti, tedy státy, které jsou v určitém regionu nebo subregionu silnější než okolní státy, mohou být v globální měřítku označeny za střední mocnosti. Proto Nolte (2010: 893) považuje za regionální mocnost stát, který: v ekonomicky, politicky a geograficky vymezeném regionu zastává vůdčí pozici, ovlivňuje a definuje regionální bezpečnostní agendu, je uznáván nebo alespoň respektován státy uvnitř, ale i vně regionu, na mezinárodních a světových fórech jedná jako

zástupce regionálních států a měl by disponovat materiálními, organizačními a ideologickými zdroji pro projekci regionální moci. Autor taktéž tvrdí, že regionální mocnost kombinuje vedení (*leadership*) spolu s mocenskými zdroji.

Jak píše Nolte (2010: 893), je tedy nutné vzít v úvahu kromě hmotných také ideologické zdroje, abychom mohli určit, zda je regionální mocnost schopna ovlivňovat regionální uspořádání. Podobně smýšlí i David Lake (2006: 28), který pracuje s konceptem autority. Autor tvrdí, že právě legitimita a autorita jsou vlastnosti, díky kterým státy následují jiné státy. I zde můžeme poukázat na Josepha Nye (2004: 5–11), a jeho koncept *soft power*, kterou definuje jako schopnost získat to, co chceme, spíše s pomocí atraktivity než s pomocí donucení, tedy *hard power*.

Douglas Lemke (2010: 32–35) se také zaměřil na to, jak se odlišuje vedení (*leadership*) od moci (*power*). Ptal se, jak je možné, že někteří držitelé moci jsou zároveň vůdci a jiní ne. Rozdíl mezi nimi definuje faktem, že potencionální vůdci apelují na motivy potencionálních stoupenců a nepoužívají pouze nátlak a nadvládu. Následovníci si musí být jisti, že v případě nebezpečí, například vojenského útoku, se mohou na vůdce spolehnout. K vedení využívá vůdce koalice, ve kterých nastoluje témata nebo získává podporu v jiných oblastech. Hraje důležitou roli při řešení významných problémů v oblastech jako je obchod, humanitární pomoc nebo institucionální spolupráce. Pokud je silný vůdce, je schopný řídit celou koalici zemí v kolektivních akcích. Lemke tvrdí, že podle teorie vůdcovství (*leadership theory*) je vůdce schopný řešit problémy společně pro celou koalici států. Ti nejsou jako jednotlivci schopni problém vyřešit, proto přenechají část pravomocí vůdci. Díky tomu nedochází k problémům a decentralizaci v rámci koalice (Lemke 2010: 32–35).

Naopak autoři John Ikenberry a Charles Kupchan (1990: 285–290) nespojují vůdcovství pouze s autoritou nebo se silou přesvědčivosti. Ačkoliv mezi jejich způsoby uplatňování vůdcovství spadají i přesvědčovací metody, kdy státy mění názory vůdců v ostatních zemích, mezi druhý způsob uplatňování řadí také

materiální pobídky, tedy *hard power*. Ty se dělí podle potřeby na pozitivní pobídky v podobě odměn a na hrozby ve formě ekonomických sankcí či dokonce vojenského útoku. Jak ale autoři podotýkají, k oběma způsobům dochází zároveň, tedy nejenom k nátlaku, ale i k přesvědčování (Ikenberry – Kupchan 1990: 285–290).

S konceptem vůdcovství se pojí další z charakteristických znaků regionálních mocností, a to uznání statutu regionální mocnosti ostatními státy v regionu, případně světovými mocnostmi. S tímto definičním znakem pracuje celá řada autorů (viz Nolte 2010: 892; Schoeman 2003: 353; Flemes 2007: 11). Podle Flemese (2007: 18) by měly okolní státy v regionu přijmout regionální mocnost jako vůdce, který je zodpovědný za bezpečnost v regionu. Ostatní státy tak formálně potvrdí mocenskou převahu regionální mocnosti. Nolte (2010: 892) tvrdí, že regionální mocnosti jsou závislé na spolupráci nebo alespoň toleranci regionálních středních mocností (*regional middle powers*) a sekundárních regionálních mocností (*secondary regional powers*). Oba typy zemí jsou důležité pro další spolupráci v regionu, kdy mohou působit jako „facilitátoři“. Autor navíc označuje postavení regionálních mocností jako sociální status, záviselý na uznání okolními státy. Kromě uznání je ovšem důležité i vlastnictví materiálních zdrojů (Nolte 2010: 892).

Velká část autorů se zabývá konceptualizací regionálních mocností zejména z politického hlediska. Jedním z těch, kteří posuzují regionální mocnost z ekonomické stránky, je Robert Kappel (2010: 16). Dle něj je regionální mocnost charakterizována zejména velikostí svého trhu (populací, velikostí HDP), taková mocnost má technologie na vysoké úrovni, díky čemuž je atraktivní pro zahraniční investory. Tím zvyšuje daná země svůj technologický přínos regionu a je tedy daleko více konkurenceschopná než ostatní státy v regionu. Dále regionální mocnost využívá geografické blízkosti okolních států v regionu, se kterými výrazně obchoduje, čímž dochází k integraci v regionu. Přesto má regionální mocnost větší výhody na trhu než ostatní státy v regionu. Podstatným

charakterizačním prvkem je také skutečnost, že regionální mocnost hraje klíčovou roli v regionálních organizacích, například v zóně volného obchodu nebo v měnové unii. Díky své ekonomické síle poskytuje regionální mocnost veřejné statky ve formě stabilní měny, spolehlivé měnové politiky a rozvojové pomoci. Jako poslední uvádí autor tzv. relační moc (relational power), tedy moc, s jejíž pomocí se regionální mocnost podílí na rozhodovacích procesech v rámci regionálních institucí a má největší vliv na ekonomickou integraci i přes existenci dalších významných hráčů v regionu, jako například velkých zemí Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (*Organisation for Economic Co-operation and Development*, OECD) a dalších regionálních mocností (Kappel 2010: 16).

Poslední z definic regionálních mocností je uvědomění si svého postavení a přijetí závazků s ním spojených, zejména udržení stability a bezpečnosti v regionu. S touto podmínkou pracuje i Maxi Schoeman (2003: 353), která definuje regionální mocnost na základě několika podmínek: stát hraje stabilizující a vedoucí roli v regionu, stát by tedy měl být schopen převzít úlohu vůdce nebo stabilizátora a mírotvorce, a nakonec by měl být daný stát uznán okolními státy jako hegemon starající se o bezpečnost regionu. Flemes (2007: 10) charakterizuje regionální mocnost jako stát, od kterého se očekává, že bude hrát roli mírotvorce, „policie“ a morální autority. Má zodpovědnost udržovat mír a pořádek ve svém regionu za občasné pomoci světových mocností. Zároveň se u regionálních mocností předpokládá, že budou iniciovat vznik nových pravidel a norem, na základě kterých bude v regionu udržován řád (Flemes 2007: 10). Stejně tak i norský politolog Øyvind Østerud (1992: 12) definuje regionální mocnost jako stát, který je schopný postavit se proti jakékoliv koalici jiných států v regionu, má výrazný vliv na události v regionu a může aspirovat taktéž na pozici supervelmoci.

Na základě této kapitoly jsme se rozhodli definovat regionální mocnost s pomocí pěti kritérií. Tato kritéria jsou v podstatě totožná s kritérii, která zpracoval Detlef

Nolte spolu s Danielem Flemesem (Flemes – Nolte 2010: 6–7). Za regionální mocnost tedy považujeme stát, který:

- 1) je součástí geograficky vymezeného regionu;
- 2) v daném regionu disponuje významnými materiálními (ekonomickými, demografickými, vojenskými) zdroji;
- 3) je uznáván okolními státy v regionu za regionální mocnost, popřípadě jeho vůdčí pozici uznávají světové mocnosti;
- 4) je si vědom svého postavení a přijímá závazky související s udržení stability a bezpečnosti v daném regionu;
- 5) s pomocí dostupných prostředků prosazuje své zájmy a ovlivňuje tak regionální dění.

1.2.1 Materiální zdroje moci

První z výše uvedených kritérií, tedy zdali je Saúdská Arábie součástí regionu, nebudeme v empirické části zkoumat, jelikož jsme si region Blízkého východu vymezili v úvodní části této diplomové práce. Druhé kritérium, tedy měření materiálních kapacit států, patří mezi základní nástroj určování moci státu. Realisté považují materiální zdroje země, zejména ty vojenské, za klíčové při definování moci, respektive mocnosti. Do materiálních kapacit států tedy kromě vojenských, ekonomických a demografických zdrojů zařazují konkurenceschopnost, technologie, infrastrukturu, geografii, energii a zemědělství, životní prostředí a faktory lidského rozvoje. S pomocí vnitrostátního politického procesu pak dochází k přeměně těchto kapacit na vojenskou sílu. Flemes (2007: 12) ovšem poukazuje na fakt, že relativní bohatství země se automaticky nemění na vojenskou moc, spíše je předpokladem pro rozsáhlé vojenské schopnosti.

Douglas Lemke (2010: 36–37) využívá k měření materiálních kapacit Složený index národních kapacit (*Composite Index of National Capability*, CINC), který

je součástí projektu *Correlates of War*. S jeho pomocí se zaměřuje na oblast ekonomiky, demografie a armády. Mezi indikátory vojenské síly patří počet vojáků v daném státu a výše nákladů určená na zbrojení. V demografických kapacitách zkoumá autor celkový počet obyvatel a podíl obyvatel žijících ve městech. U ekonomické síly se zaměřuje na výrobu železa nebo oceli a celkovou spotřebu energie.

Daniel Flesmes (2007: 12) upozorňuje, že realisty často opomíjený vysoký sociálně-ekonomický standart země, do kterého zařazuje například vzdělávací systém, ovlivňuje lidské zdroje a společenský pokrok. Do svého měření pro určení regionální moci tedy zařazuje vojenské zdroje (výdaje na obranu, velikost armády), demografické zdroje (počet obyvatel), geografické zdroje (velikost území), ekonomické zdroje (HDP, Globální index konkurenceschopnosti, Giniho index nerovnosti příjmů) a nakonec lidské zdroje (Index lidského rozvoje).

1.2.2 Uznání mocenského postavení od ostatních států

Dalším definičním znakem regionálních mocností je jejich uznání okolními státy v regionu nebo popřípadě světovými mocnostmi. Status regionálních mocností je podle Nolteho (2010: 892) společenskou kategorií, která závisí právě na uznání okolních států. V této diplomové práci budeme za uznání považovat situaci, kdy silnější stát uplatnil svůj vliv na slabší stát. Mezi další formy uznání moci můžeme zařadit účast silnějšího státu při vyjednávání nebo mediaci. Slabší země v regionu nebo dokonce světové mocnosti mohou žádat regionální mocnost o zhoštění se role mediátora, což vyznačuje uznání mocenského statutu regionální mocnosti (Ponížilová 2016b: 63). Autoři Bercovitch a Schneider (2000: 149–150) se shodují, že u mediátora je klíčový přístup ke zdrojům a jeho moc, díky které prosadí řešení. Dále zdůrazňují význam legitimacy mediátora, proto jsou do této role vybírány právě silné státy nebo zástupci mezinárodních organizací.

1.2.3 Ztotožnění se s rolí regionální mocnosti

Kritérium ztotožnění se s rolí regionální mocnosti a uvědomění si svého vlastního postavení je další z kritérií, která jsou charakteristická pro regionální mocnost. Stát, který se stane regionální mocností, je de facto povinen vykonávat činnosti, které spojujeme s vůdčí rolí v regionu – tedy zajišťuje bezpečnost v rámci regionu, rozhoduje o kolektivních akcích, distribuuje rozvojovou a humanitární pomoc nebo stojí v čele regionálních organizací a vytváří kolektivní pravidla. V rámci své zahraniční politiky se prezentuje jako lídr v regionu, je schopen ovlivňovat okolní státy, a tedy i politiku regionu. Takové činnosti dokáže vykonávat pouze stát, který má dostatečné materiální kapacity, ale také který, jak jsme psali výše v textu, je i uznáván v rámci regionu jako regionální mocnost (Nolte 2010: 890).

1.2.4 Nástroje zahraniční politiky regionálních mocností

Regionální mocnosti můžeme označit za státy, které mají v nějakém daném regionu větší moc, mají tedy lepší postavení a mohou tak rozhodovat o změnách, které v regionu nastanou. Materiální kapacity státu a způsoby jejího měření jsme již popsali v předchozí kapitole, naopak zkoumání moci státu a jeho vlivu je velmi obtížné změřit. V této diplomové práci proto použijeme analytický rámec od Josepha Nye (2004: 5–32), který jej poprvé představil ve své knize *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Jak píše Nye, *hard power* a *soft power* spolu souvisí, jelikož jsou to aspekty, díky kterým je jeden jedinec schopen dosáhnout cíle ovlivněním druhého jedince. Nye sílu rozděluje na příkazovou a kooptivní. V případě příkazové síly, tedy schopnosti změnit to, co ostatní dělají, se využívá nátlak nebo pobídky. U kooptivní síly, tedy schopnosti tvarovat co, co ostatní chtějí, se naopak využívá přitažlivost kultury a hodnot. Spektrum chování mezi příkazovou a kooptivní silou se pohybuje od rozkazů až po atraktivitu (viz příloha č. 2).

Nye (2004: 31) dále rozdělil tři typy moci, tedy vojenskou, ekonomickou a měkkou moc, a k nim přiřadil odpovídající způsoby chování států a jejich zahraničněpolitické nástroje (viz příloha č. 3). Vojenská moc spolu s ekonomickou mocí spadá pod tzv. tvrdou moc (*hard power*). Mocný aktér A chce nějaký statek, který vlastní nebo chce aktér B. Aktér B se obává následků, které by mohly přijít, pokud by aktérovi A nevyhověl, tak se podvolí jeho požadavkům. V případě vojenské moci tak mocný stát může využít pobídek nebo hrozeb (*carrots and sticks*). Mezi pobídky v takovém případě řadíme vojenskou ochranu, vytvoření aliancí nebo vojenskou pomoc. Mezi hrozby naopak řadíme silové a donucovací prostředky, ukončení vojenské pomoci, hrozbu či dokonce použití vojenské síly (Ponížilová 2016b: 60–61).

V případě ekonomické moci řadíme taktéž využití politiky na pobídky a hrozby. Stát tak může slabšího aktéra odměnit za jeho chování, a to v podobě ekonomických pobídek, technologické pomoci, dodávek nerostných surovin nebo rozvojové pomoci. Státy mohou díky rozvojové pomoci dosáhnout svých cílů v zahraniční politice, rozvojová pomoc napomáhá v budování vztahů s ostatními státy a řeší humanitární otázky. Existují různé formy pomoci, jmenovitě zahraniční vojenská pomoc, humanitární pomoc, potravinová pomoc nebo obecně rozvojová pomoc. Ačkoliv se rozvojová pomoc považuje za nenátlakový nástroj zahraniční politiky, často bývá využívána právě naopak, kdy je příjem rozvojové pomoci podmíněn politickým cílem donora, ke kterému musí recipientský stát nějakým způsobem přispět (Druláková – Drulák 2011: 36).

Ekonomickou moc ale mohou státy využít i k potrestání jiného státu, a to s využitím obchodního nebo zbrojního embarga či bojkotu na dovoz určitého zboží. Silnější stát může zvýšit obchodní tarify nebo ukončit ekonomickou pomoc. Jedním z dalších trestů je i zmrazení finančních aktiv sankcionovaného státu nebo zákaz půjček soukromých bank a přímých zahraničních investic do daného státu (Flemes 2007: 14).

Státy, které chtějí ovlivnit chování jiných států, nemusí bezpodmínečně využít ekonomickou nebo vojenskou moc. Silnější státy mohou využít tzv. měkkou moc a s pomocí kooptace a přesvědčování změnit názory nebo preference jiných států. Ačkoliv je tento proces přesvědčování dlouhodobý a výsledek je nejistý, jeho výhodou je relativní nenákladnost. Mezi nástroje měkké moci patří například nastolování témat agendy a prosazování norem v rámci regionálních institucí (Ponížilová 2016b: 61).

Využitím spolupráce pomocí institucí, které jsou založené na dlouhodobé strategii, se zabývá koncept kooperativní hegemonie. Aby regionální mocnost mohla využít kooperativní hegemonii, musí být schopna přesvědčit dostatečný počet států v regionu k zapojení se do regionálního projektu, dále musí být schopna sdílet moc vůči slabším státům v regionu, a nakonec musí být schopna zavázat se k dlouhodobé strategii regionální institucionalizace (Nolte 2010: 895).

Strategie kooperativní hegemonie je výhodná, jelikož regionální mocnost může využít institucionalizaci a integraci k agregaci svojí moci. Této strategii tak mohou využít zejména vznikající regionální mocnosti, jelikož pomocí integrace a pozitivních pobídek dochází ke dlouhodobé legitimní spolupráci států v rámci regionu. Regionální mocnost navíc získá přístup ke strategickým zdrojům v regionu a taktéž může s pomocí institucí šířit své ideje a názory. Nolte (2010: 895) rozlišuje mezi ofenzivní a defenzivní kooperativní hegemonií. V případě ofenzivní kooperativní hegemonie pomáhá regionální integrace plnit regionální mocnosti důležitější role na globální scéně. V takovém případě hovoříme zejména o státech, které disponují velkou *soft power* – ekonomickou mocí, technologickými znalostmi a ideologickým vlivem, ale vojenská moc jim buď chybí anebo jí disponují jenom velmi málo. Naopak v případě defenzivní kooperativní hegemonie mluvíme o mocnostech, které ve srovnání s ostatními mocnostmi ztratily svoji vojenskou sílu, a proto se snaží pomocí silnější integrace v regionu stabilizovat své mocenské postavení. Taktéž do této kategorie můžeme

zařadit státy, které postrádají legitimitu či prestiž, což se snaží vyrovnat právě s pomocí regionálních institucí (Nolte 2010: 895–896).

1.3 Role regionálních mocností při udržení stability a míru v regionu

Vzhledem ke skutečnosti, že v odborné literatuře neexistuje ucelený koncept rolí regionálních mocností při udržení stability a míru, museli jsme si v této diplomové práci role nadefinovat. Na základě definičních znaků regionálních mocností, které jsme si vymezili v předchozí části textu, jsme proto definovali tři role, které spojujeme s regionálními mocnostmi jako udržovateli míru a stability.

První role, kterou regionální mocnosti zastávají, je role mediátora. Skutečnost, že se regionální mocnost zasadí o jednání mezi dvěma stranami konfliktu jako mediátor, přispívá ke zvýšení prestiže a dává regionální mocnosti možnost ukázat vůdcovství (*leadership*) v regionu. Hlavním zájmem mocnosti je dosáhnout mírového vyřešení konfliktu. Pokud by se mocnost neangažovala v řešení konfliktu, byla by ohrožena její reputace jako regionálního lídra, který má v regionu udržovat stabilitu a mír. Navíc se regionální mocnost snaží mírovou cestou vyřešit konflikt, a zabránit tak zapojení externích aktérů, kteří by opět mohli ohrozit pozici mocnosti v rámci regionu (Wehner 2011: 144). Pokud regionální mocnost vykonává roli mediátora v rámci regionu, má tak výhodu, že celému procesu dodává legitimitu, a navíc může využít svůj vliv. Nevýhodou je skutečnost, že regionální mocnost ne vždy splňuje jednu z hlavních podmínek mediace, tedy nezávislost a nestrannost (OSCE 2016: 13).

Další roli, kterou spojujeme s regionální mocností, je role donora finanční pomoci. Regionální mocnosti využívají poskytování zahraniční finanční pomoci s cílem zvýšit svoji prestiž na mezinárodní scéně. Max Weber (cit. dle Neumann 2014: 90) tvrdí, že mezinárodní vztahy jsou poháněny touhou po „*machtprestige*“, která je základem pro to, aby se státy staly velmocemi.

Poskytování zahraniční finanční pomoci tak můžeme označit za způsob získání prestiže a zároveň moci v mezinárodním systému. Zejména v posledních letech se spojuje poskytování zahraniční finanční pomoci s hospodářským rozvojem, zmírněním chudoby a zlepšením lidského blahobytu. Tím, že regionální mocnosti poskytují finanční pomoc na řešení chudoby a extrémní nerovnosti, přispívají k regionální a potažmo globální bezpečnosti. Právě chudoba a špatné životní podmínky jsou příčinou nestability a nepokojů, které mohou vést až k válkám či teroristickým útokům. Státy tedy přidělují zahraniční finanční pomoc podle toho, kde vnímají své zájmy národní bezpečnosti jako ohrožené (Pahlman 2015: 52). Je ovšem nutné podotknout, že státy využívají zahraniční finanční pomoc taktéž na podporu svých geostrategických zájmů, zejména ve formě pobídek nebo odměn za dobré zahraničně-politické jednání. V neposlední řadě využívají regionální mocnosti zahraniční finanční pomoc jako způsob, jak legitimizovat svoji pozici regionálního vůdce (Apodaca 2017:5).

Třetí role, kterou spojujeme s regionální mocností, je role garanta bezpečnosti. Autoři Schoeman (2003: 353) nebo Flemes (2007: 10) připisují regionální mocnosti stabilizující a vedoucí roli v regionu. Od regionální mocnosti se očekává, že převezme vedoucí úlohu v rámci regionu a bude působit jako stabilizátor a mírotvorce. V této diplomové práci je role garanta bezpečnosti spojená se zakládáním bezpečnostních organizací, v rámci kterých garant prosazuje normy a pravidla, která v regionu zajišťují stabilitu. Regionální bezpečnostní instituce navíc může garant bezpečnosti využívat jako místo, ve kterém projektuje svoji moc. Pokud regionální mocnost stojí v čele významné organizace, je schopná ovlivnit regionální politiku, v některých případech i politiku globální. Podobně se o regionálních institucích vyjadřuje i Hurrell (cit. dle Nolte 2010: 891), který tvrdí, že v rámci regionálních institucí dochází k odrážení a upevňování mocenské hierarchie.

2 Empirická část

V této části diplomové práce se již zaměříme na námi zkoumaný stát, tedy na Saúdskou Arábii. V první kapitole si nejprve na základě definičních znaků, které jsme si vymezili v teoretické části této práce, určíme, zdali můžeme Saúdskou Arábii označit za regionální mocnost. Ústředním tématem této kapitoly ovšem bude vymezení rolí Saúdské Arábie v řešení konfliktů a udržení míru v regionu Blízkého východu. V teoretické části této diplomové práce jsme si nadefinovali tři role regionálních mocností – roli mediátora, roli donora finanční pomoci a roli garanta bezpečnosti. V empirické části budeme zkoumat jednotlivé role Saúdské Arábie v námi určeném časovém období, tedy od přelomu 50. a 60. let 20. století až do roku 2018. Rozsah této práce nám nedovoluje věnovat se veškerým aktivitám, které jsou s rolemi Saúdské Arábie jako udržovatelem míru spojené, v každé podkapitole se proto budeme věnovat pouze nejvíce důležitým a rozhodujícím událostem, které formovaly domácí i zahraniční politiku Saúdské Arábie.

2.1 Saúdská Arábie jako regionální mocnost

V této kapitole budeme na základě pěti definičních znaků, které jsme si určili v teoretické části této práce, zkoumat, zdali je Saúdská Arábie regionální mocností či nikoliv. Zaměříme se nejprve na materiální zdroje Saúdské Arábie, do kterých řadíme ekonomické, vojenské a demografické zdroje. V případě druhého definičního znaku budeme zjišťovat, zdali je Saúdská Arábie uznávána jako regionální mocnost ostatními státy Blízkého východu nebo jinými světovými mocnostmi. Dále budeme zkoumat, jestli Saúdská Arábie přijímá závazky spojené s rolí regionální mocností. U předposledního kritéria budeme zkoumat, jaké jsou ambice Saúdské Arábie v regionu, respektive jak se měnily cíle zahraniční politiky země ve zkoumaném období od přelomu 50. a 60. let 20. století do současnosti. Páté kritérium, tedy zda je daný stát součástí geograficky

vymezeného regionu, jsme si definovali již v úvodu této práce, kde jsme stručně představili region Blízkého východu, jehož součástí je případový stát Saúdská Arábie.

2.1.1 Materiální zdroje moci Saúdské Arábie

Saúdská Arábie spojuje své ekonomické bohatství zejména s nálezem ropy, která byla objevena již v roce 1935, přičemž s ropou začalo království obchodovat o čtyři roky později, v roce 1939. Ropná naleziště nejprve nebyla spravována místními společnostmi, nýbrž americkou společností *Arabian American Oil Company* (ARAMCO). Americký podíl byl v 80. letech 20. století kompletně odkoupen Saúdskou Arábií a společnost se přejmenovala na *Saudi Aramco* (Al Rasheed 2010: 89–90). Ačkoliv prodej ropy tvořil značnou část příjmu země, nejzásadnější změny nastaly až v 70. letech 20. století, kdy v důsledku ropného šoku vzrostlo HDP země z 9,6 miliard dolarů v roce 1972 na 184,3 miliard dolarů v roce 1981 (The World Bank 2019). Saúdská Arábie se tak stala ekonomicky nejvyspělejším státem na Blízkém východě. Díky příjmům z ropy došlo k industrializaci země, investovalo se do hospodářského i zemědělského sektoru.

V 80. letech 20. století se ve světě snížila spotřeba ropy a začalo se těžit v zemích, které nebyly členy Organizace zemí vyvážejících ropu (*Organization of the Petroleum Exporting Countries*, OPEC) (zejména ve Velké Británii a Mexiku). V důsledku toho začala Saúdská Arábie snižovat těžbu ropy a přicházela o velkou část příjmu. Řada projektů a investic musela být ukončena a snížily se další výdaje státu (Bouček 2005: 80–81). HDP, které dosáhlo v roce 1981 rekordních výšin, kleslo v roce 1987 na „pouhých“ 85,7 miliard dolarů (The World Bank 2019). Ekonomický pokles následoval i v 90. letech 20. století, což zapříčinila válka v Zálivu. Saúdská Arábie investovala ohromné částky do zbrojení, navíc náklady na válku proti Iráku nesly z 80 % arabské a evropské státy, přičemž

z arabských států nejvíce vynaložil Kuvajt a Saúdská Arábie, kterou válka stála 60 miliard dolarů (Bouček 2005: 108).

HDP Saúdské Arábie v 90. letech 20. století zdaleka nepatřilo mezi nejvyšší v regionu Blízkého východu a ekonomický růst klesal i na počátku tisíciletí. Saúdská Arábie tak přistoupila k sérii kroků, které měly za cíl snížit náklady země a zvýšit příjmy. Došlo k liberalizaci ekonomiky a následnému vstupu Saúdské Arábie do Světové obchodní organizace (*World Trade Organization*, WTO) v roce 2005. Navíc ekonomice velmi pomohl nárůst ceny za barel ropy. V roce 2000 stál barel ropy 27 dolarů, v roce 2008 se jeho cena zvýšila na 140 dolarů. Díky tomu se rozpočet Saúdské Arábie za osm let více než zdvojnásobil (Al-Rasheed 2010: 217). V roce 2017 se zařadila ekonomika Saúdské Arábie s HDP 686,7 miliard dolarů na druhé místo největších ekonomik na Blízkém východě, na první příčce se umístilo Turecko, jehož HDP čítalo 851,5 miliard dolarů (The World Bank 2019).

Jak již bylo řečeno, ekonomika Saúdské Arábie je silně závislá na těžbě a vývozu ropy – země je největším exportérem i producentem ropy v regionu. Příjmy z ropy tvoří více než 80 % celkových příjmů země (CIA 2018). Saúdská Arábie vlastní 16 % (dosud objevených) světových zásob ropy, větší zásoby má pouze Venezuela. Království si je ovšem vědomo své závislosti na prodeji ropy a s pomocí reforem se snaží transformovat ekonomiku. V roce 2016 představil princ Mohamed bin Salmán plán nazvaný Vize 2030, který má zreformovat kulturní, vládní i ekonomické oblasti země. Království chce začít investovat do obnovitelných zdrojů energie, ale taktéž se chce zaměřit na boj proti korupci (Saudi Vision 2030).

Co se týče populace Saúdské Arábie, království nepatří mezi nejlidnatější země Blízkého východu. Podle údajů z roku 2018 (CIA 2018) žije v zemi 33 milionů obyvatel, čímž se Saúdská Arábie řadí na páté místo ve velikosti populace na Blízkém východě. Více než 37 % obyvatel přitom tvoří přistěhovalci. Ačkoliv

populace Saúdské Arábie je relativně malá² oproti zemím Blízkého východu, je v zemi patrný populační růst, dá se tedy očekávat významný nárůst v počtu obyvatel. Většinu obyvatel tvoří mladí lidé, přičemž podle údajů z roku 2015 je 29 % z nich nezaměstnaných, což může pro budoucnost Saúdské Arábie znamenat ohrožení. Nespokojení mladí lidé, kteří nemají práci, by mohli ohrozit legitimitu království a královského režimu. I proto se korunní princ Salmán rozhodl, že jedním z cílů Vize 2030 bude nárůst pracovních míst pro nezaměstnané a pro početné absolventy vysokých škol (El Taraboulsi-McCarthy 2017: 11).

Vzhledem k ekonomické vyspělosti Saúdské Arábie a faktu, že region Blízkého východu patří mezi jednu z nejvíce konfliktních oblastí na světě, řadí se království na první příčku zemí v regionu Blízkého východu, co se výdajů na zbrojení týče (viz příloha č. 4). Celosvětově je pak Saúdská Arábie na třetím místě. Obecně je militarizace regionu Blízkého východu na vysoké úrovni, od roku 2013 zvýšily státy v regionu dovoz zbraní o 103 %. Celých 31 % veškerého vojenského materiálu bylo dodáno právě do Saúdské Arábie (SIPRI Fact Sheet 2018: 10–11).

S modernizací ozbrojených sil začala Saúdská Arábie již v 60. letech 20. století. Ze zahraničních spojenců se na modernizaci nejvíce podílely Spojené státy americké, které považovaly Saúdskou Arábii za nejspolehlivějšího ochránce svých zájmů na Blízkém východě. Později se k americkým dodávkám přidaly i britské a francouzské firmy. Mezi lety 1965–1971 tak Saúdská Arábie investovala třetinu příjmů z ropy do nákupu vojenského vybavení (Bouček 2005: 68–69).

I v dalších letech rostly investice do armády, zejména díky obrovským příjmům z ropy. V období mezi 70. a 80. lety 20. století byly vojenské výdaje Saúdské Arábie v přepočtu na jednoho člověka nejvyšší na světě. Království tak do

² Například populace Egypta je více než 90 milionů obyvatel, Írán má přes 82 milionů obyvatel (CIA 2018).

zbrojení investovalo více než Francie, Velká Británie nebo Japonsko. Přes obrovské částky vydané na modernizaci ozbrojených sil se potýkalo království s nedostatkem a nízkou kvalifikací vojenského personálu (Bouček 2005: 87–88). Právě nedostatek vojáků se projevil během války v Zálivu, kdy Irák disponoval 382 500 vojáků, zatímco Saúdská Arábie měla pouhých 76 500 vojáků. Do roku 2000 se tak Saúdská Arábie zaměřila zejména na výcvik jednotek a rozvoj infrastruktury (IISS 1991–1992: 107,117–118).

Saúdská Arábie investuje ohromné částky na zbrojení i v posledních několika letech, mezi lety 2008–2015 se výdaje zvýšily o 74 % (Wezeman 2018). Ačkoliv se investice snížily v roce 2016 díky nízkým cenám za ropu, od roku 2017 částky opět stoupají. Saúdská Arábie tak investuje do zbrojení okolo 10 % HDP, tedy téměř 70 miliard dolarů³. Spolu se Spojenými státy americkými (610 miliard), Čínou (228 miliard), Ruskem (66,3 miliard) a Indií (63,9 miliard) se řadí Saúdská Arábie mezi státy s nejvyššími vojenskými výdaji na světě (Wezeman 2018). Navýšení výdajů na zbrojení můžeme odůvodnit nestálou bezpečnostní situací v regionu – zejména Írán a jeho vzrůstající zájmy v regionu ohrožují bezpečnost Saúdské Arábie.

Více než polovina dovážených zbraní pochází ze Spojených států amerických, z 23 % se na dovozu podílí i Velká Británie (viz příloha č. 5). Vládní plán Vize 2030 ovšem počítá s rozvojem zbrojního průmyslu přímo v Saúdské Arábii. Cílem je vyrobit více než 50 % vojenské techniky přímo v království, což je velmi ambiciózní plán vzhledem k faktu, že v současnosti se země podílí na výrobě vojenské techniky pouhými 2 % (Wezeman 2018).

3 Sedm z deseti zemí s nejvyšším vojenským zatížením v přepočtu na HDP se nachází na Blízkém východě: Omán (12 % HDP), Saúdská Arábie (10 % HDP), Kuvajt (5,8 % HDP), Jordánsko (4,8 % HDP), Izrael (4,7 % HDP), Libanon (4,5 % HDP) a Bahrajn (4,1 % HDP) (SIPRI Fact Sheet 2018).

2.1.2 Uznání mocenského postavení Saúdské Arábie od ostatních států

Jak jsme popsali výše v textu této diplomové práce, Saúdská Arábie je země s významnou ekonomickou a vojenskou silou. Ačkoliv základy království byly postaveny na zemědělství, z pouštní země se rychle stalo ekonomické centrum Blízkého východu. Stejně významné je království i v oblasti politické – je členem Organizace zemí vyvážejících ropu (*Organization of the Petroleum Exporting Countries*, OPEC), Rady pro spolupráci arabských států v Zálivu (*Persian Gulf Cooperation Council*, GCC) a řady dalších regionálně důležitých organizací. Díky svému ekonomickému bohatství je tak království schopné ovlivňovat regionální politiku Blízkého východu a z historické zkušenosti během ropné krize v 70. letech 20. století je Saúdská Arábie z ekonomického hlediska vlivná i globálně. Svůj celosvětový význam dokazuje Saúdská Arábie členstvím ve skupině G20, tedy ve skupině největších ekonomik světa, nebo značnými hlasovacími právy v Mezinárodním měnovém fondu (*International Monetary Fund*, IMF), čítajícími 2,02 % (IMF 2019).⁴ Mezinárodní měnový fond oceňuje Saúdskou Arábii za to, že hraje „klíčovou stabilizační roli na globálním trhu s ropou“ (IMF 2013: 1).

Navíc je Saúdská Arábie významným spojencem Spojených států amerických v regionu Blízkého východu. Spojené státy americké (U.S. Department of State 2018) přisuzují saúdskému království „důležitou vůdčí roli při dosahování mírové a prosperující budoucnosti v regionu“. Prezident Trump (Trump 2018) se nechal slyšet, že Saúdská Arábie: „je skvělým spojencem v našem velmi důležitém boji proti Íránu. Spojené státy americké mají v úmyslu zůstat pevným spojencem

⁴ Pro srovnání, procenta hlasovacích práv u dalších silných států Blízkého východu jsou: Turecko 0,95 %, Írán 0,74 %, Spojené arabské emiráty 0,49 %, Egypt 0,43 %, Irák 0,36 % (IMF 2019).

Saúdské Arábie, aby zajistily zájmy naší země, Izraele a všech ostatních partnerů v regionu“.

Vliv Saúdské Arábie uznává taktéž Ruská federace, která označuje saúdské království za „vůdce muslimského a arabského světa a vlivného hráče na trhu s energií“ (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation 2019). Význam Saúdské Arábie v regionu potvrzuje i Velká Británie, jejíž ministr zahraničí Boris Johnson (Johnson 2018) v roce 2018 označil saúdské království za „mocenské centrum Blízkého východu“, které se během turbulencí v regionu chovalo jako „síla stability a umírněnosti“.

Nesmíme opomenout roli Saúdské Arábie jako mediátora. Ačkoliv touto rolí se budeme více zabývat v následující kapitole, považujeme za nutné alespoň zmínit význam království při řešení konfliktů pomocí mediace. Saúdská Arábie se angažovala při usmiřování arabských států v 70. letech 20. století, konkrétně Sýrie, Egypta a Jordánska, zapojila se do řešení izraelsko-palestinského konfliktu nebo hrála významnou roli při usmíření nepřátelených stran na konci libanonské občanské války (Kamrava 2013: 4). Přispěním k mediaci tak saúdské království ukazuje své vůdcovství v regionu a zvyšuje svoji prestiž.

2.1.3 Ztotožnění se s rolí regionální mocnosti

S přijetím role regionální mocnosti se od státu očekává, že se bude angažovat při udržování bezpečnosti a míru v regionu, bude finančně podporovat státy, které se nachází v krizi či v nedostatku a bude hrát hlavní roli při utváření organizací a nastolování regionální agendy. Saúdská Arábie bezesporu splňuje všechny tyto předpoklady – je největší donor rozvojové pomoci v regionu, jenom za rok 2014 investovala Saúdská Arábie 14,5 miliardy dolarů do rozvojových programů a fondů (El Taraboulsi-McCarthy 2017: 7). Stála u zrodu řady organizací – Ligy arabských států (*League of Arab States*, LAS) v roce 1945, Organizace zemí vyvážejících ropu v roce 1960, Organizace islámské spolupráce (*Organisation of*

Islamic Cooperation, OIC) v roce 1969 nebo Rady pro spolupráci arabských států v Zálivu (*Persian Gulf Cooperation Council*, GCC) v roce 1981.

Saúdská Arábie se zapojuje i do vojenských konfliktů regionu, jako spojenec USA se zapojila do osvobozování Kuvajtu během války v Zálivu mezi roky 1990–1991 (Bouček 2005: 105). V roce 2011 intervenovala v Bahrajnu za účelem potlačení povstání proti sunnitské vládě a do března roku 2019 byla součástí koalice bojující proti Islámskému státu. V současné době se království angažuje v Jemenu, kde bojuje na straně oficiální vlády prezidenta Hádího (BBC News 2019). Na základě velmi stručných příkladů zapojení se Saúdské Arábie do dění v regionu, ať už jako donor finanční pomoci, zakladatel organizací či jako člen koalic bojující o nastolení bezpečnosti a udržení míru v regionu, můžeme prohlásit, že království se ztotožňuje se svojí rolí regionální mocnosti.

2.1.4 Zájmy a ambice Saúdské Arábie v regionu Blízkého východu

Saúdská Arábie začala projektovat svoji moc v regionu již ve 40. letech 20. století, což souviselo zejména s narůstajícími příjmy z prodeje ropy. V 50. a 60. letech 20. století bylo království jedním z hlavních představitelů tzv. arabské studené války, ve které proti sobě stály dva bloky arabských zemí – tradiční monarchie a arabské socialistické republiky. S ropnou krizí v 70. letech 20. století se ukázala ekonomická moc Saúdské Arábie, čímž došlo k jejímu posílení nejenom v regionu Blízkého východu, ale i celosvětově. Saúdské království se vždy snažilo zachovat *status quo* regionální politiky, zejména pak podobu politických režimů. I z toho důvodu byly vztahy Saúdské Arábie s revolučními zeměmi jako byl Egypt během arabské studené války nebo Írán po roce 1979 velice napjaté (Ponížilová 2014: 130).

Přístup království k regionální politice země se změnil především s nástupem korunního prince Mohameda bin Salmána k moci. Na arabském poloostrově je sice Saúdská Arábie dominantní silou, a to jak v otázce bohatství, tak síly, ale

pokud se zaměříme na region Blízkého východu, dominance Saúdské Arábie je ohrožena. Irák představoval pro Saúdskou Arábii hrozbu zejména před válkou v Zálivu, kdy iráckou armádu tvořil jeden milion vojáků. V důsledku sankcí se ale snížil počet vojáků o 40 % a nedocházelo k modernizaci vybavení (Otterman 2005). I přesto představovala irácká armáda před rokem 2003 ohrožení pro bezpečnost Saúdské Arábie. V současnosti je velikost i vybavenost irácké armády menší než v případě Saúdské Arábie. Na rozdíl od Iráku představuje Írán pro Saúdskou Arábii velké ohrožení. Odhaduje se, že iránskou armádu tvoří více než půl milionu vojáků (viz příloha č. 6). Přestože Írán investuje do armády daleko nižší částky než Saúdská Arábie (12 miliard dolarů oproti téměř 70 miliardám dolarů), má s bojovým nasazením větší zkušenosti, zejména z období irácko-iránské války (Cordesman – Harrington 2018: 24). Mezi státy, které mají několikanásobně větší populaci i armádu než Saúdská Arábie, patří taktéž Egypt. Další stát, Izrael, ačkoliv nemá více vojáků než Saúdská Arábie, se vybaveností a výcvikem armády řadí mezi nejlepší v regionu. Asertivnější domácí i zahraniční politika korunního prince Salmána se tak dá označit za jeden ze způsobů, jak si upevnit svoji pozici nejenom uvnitř království, ale i v rámci regionu Blízkého východu (Nikopoulou 2018).

Asertivitu zahraniční politiky tedy ovlivňuje zejména posilující vliv Íránu, který je regionálním rivalem Saúdské Arábie. Saúdská Arábie vidí Írán jako nepřítel i z náboženského hlediska. Írán chce vést muslimský svět, stejně jako Saúdská Arábie. Ta proto Írán označuje za nebezpečný, jelikož chce rozdělit arabský a muslimský svět. Írán chce podle Saúdské Arábie rozšířit revoluci po světě a podporovat šíity, čímž narušuje jednotu mezi muslimy. Navíc Írán obviňuje z podpory terorismu a destabilizaci regionu. (Ehteshami – Mohammadi 2017: 7).

Obavy o vlastní bezpečnost mělo saúdské království i díky slábnoucí alianci se Spojenými státy americkými za vlády Baracka Obamy. Spojené státy americké byly spojencem Saúdské Arábie již od 30. let 20. století. Vztahy obou zemí byly založené na ekonomické a vojenské spolupráci. Saúdská Arábie poskytovala

Spojeným státům americkým ropu, zatímco Spojené státy americké byly bezpečnostním garantem Saúdské Arábie v rámci Blízkého východu. Obě země navíc spojovala obava z šíření iránského vlivu. Přesto za vlády Baracka Obamy a zpočátku i Donalda Trumpa došlo k ochlazení vztahů mezi zeměmi. Ty způsobila Obamova administrativa, když nepřizvala Saúdskou Arábii k počátečním jednáním o iránském jaderném programu, a taktéž, když neučinila žádné kroky po svržení vlády prezidenta Mubáráka v Egyptě. Ani s nástupem Trumpa do úřadu nedošlo ke zlepšení vztahů. K jejich zhoršení přispěl i Trumpův krok, kdy uznal Jeruzalém jako hlavní město Izraele. Nicméně mezi zeměmi převážily ekonomické vztahy a Trumpova administrativa má v současnosti velice přátelské vztahy se Saúdskou Arábií (Council on Foreign Relations 2018). Přesto Saúdská Arábie začala, mimo jiné, budovat užší vztahy i s dalšími státy – Čínou, Evropskou unií, Indií a Ruskem (Ehteshami 2019).

Vliv v regionu si Saúdská Arábie získala vzhledem k faktu, že království je svatyní islámu, symbolickým místem pro muslimy žijící nejenom v království, ale po celém světě. Je to místo, ke kterému se pětkrát denně modlí věřící a do kterého míří ročně miliony poutníků (Al-Rasheed 2010: 5). Samotný král se tituluje jako „ochránce dvou posvátných okrsků“ (Vejrych 2011: 177).

Saúdská Arábie tak získala v mezinárodním společenství významné postavení, jelikož kombinuje roli největšího producenta ropy, ochránce nejsvatějších míst v Islámu a rozhodujícího spojence Západu na Blízkém východě. Přesto je otázkou, zda se Saúdská Arábie může stát hegemonem na Blízkém východě.

2.2 Zhodnocení mocenského postavení Saúdské Arábie

Na základě předloženého textu v předchozích kapitolách bylo naším cílem definovat dle pěti kritérií, zdali Saúdskou Arábii můžeme označit za regionální mocnost, či nikoliv. Svůj vliv v regionu začalo království získávat zejména v období 70. let 20. století ve spojitosti s tzv. ropným *boomem*. Saúdská Arábie

tak získala významné ekonomické zdroje, které ji napomohly transformovat zemi v ekonomickou mocnost Blízkého východu. Díky silné ekonomické základně tak byla Saúdská Arábie schopná investovat ohromné částky do vojenského vybavení a armády. Přestože velikostně nepatří armáda Saudské Arábie mezi největší v regionu, množstvím financí vynaložených na nákup zbraní a modernizaci armády se království řadí na první příčku v rámci regionu. Díky těmto faktorům je Saúdská Arábie schopná prosazovat v rámci regionu své zájmy a ovlivňovat regionální dění. K tomu využívá nejenom svoji *hard power*, ale i *soft power* – je významným členem řady organizací, největším donorem rozvojové pomoci v regionu a úspěšným mediátorem konfliktů. Navíc je její postavení regionální mocnosti uznáváno celou řadou mocensky silnějších států – Spojenými státy americkými, Ruskem nebo Velkou Británií. Na základě všech dostupných informací tedy můžeme konstatovat, že Saúdská Arábie je regionální mocností Blízkého východu.

2.3 Role Saúdské Arábie v řešení konfliktů a udržení míru a bezpečnosti

2.3.1 Role mediátora

Počet konfliktů, ke kterým došlo v posledních desetiletích na Blízkém východě, je značný a významně přispívá k celkovému množství globálních problémů. Jenom za posledních třicet let proběhly dvě války proti Iráku (1991 a 2003), dvě války v Gaze (2008–2009 a 2012), druhá libanonská válka (2006), intervence v Libyi (2011), později občanská válka v Libyi (2014 do současnosti) a boj proti Islámskému státu (2019–2019). V současnosti je největším ohrožením nejenom regionální, ale i globální bezpečnosti občanská válka v Sýrii (2011 do současnosti) a vojenská intervence v Jemenu (2015 do současnosti).

Ústředním cílem domácí a zahraniční politiky Saúdské Arábie je tak především přežití státu a jeho režimu. Dále si království připisuje zodpovědnost za péči o mír a blaho islámu a muslimů na celém světě (Kamrava 2013: 5). V rámci Blízkého východu je ústředním motivem zahraniční politiky zachování regionální bezpečnosti a politické stability. Ty potom definuje saúdské království následovně (Kamrava 2013: 5):

1. podpora regionálních aktérů, jejichž strategické cíle se shodují nejenom s cíli Saúdské Arábie, ale i s cíli zahraničních spojenců;
2. ochrana bezpečnosti Arabského poloostrova a Perského zálivu před vnitřními i vnějšími hrozbami bez přílišného spoléhání se na americkou vojenskou ochranu;
3. vyvažování íránského vlivu a mocenských ambic v Iráku, Libanonu a Sýrii a obecně ve zbytku Perského zálivu;
4. minimalizace mezi-arabských konfliktů.

Součástí zahraniční politiky Saúdské Arábie se tak mimo jiné stala mediace konfliktů. Mediaci využívá království jako nedílný nástroj zahraniční politiky, pomocí níž se zapojuje do regionálních otázek, posiluje a prohlubuje svůj vliv v regionu a zachovává si svoji politickou legitimitu. Během několika desítek let se tak království podílelo na bilaterálních a regionálních jednáních, které napomohly k vyřešení mnoha konfliktů.

Saúdská Arábie se podílela na celé řadě vyjednávání – v roce 1973 král Fajsal zprostředkoval na Arabském summitu v Káhiře usmíření mezi Egyptem, Jordánskem a Sýrií. Usmíření dosáhla Saúdská Arábie poté, co Egypt a Sýrie přerušily diplomatické vztahy s Jordánskem v roce 1972. Důvodem byl jordánský plán na federalizaci Západního břehu bez zohlednění zájmů Organizace pro osvobození Palestiny (*Palestine Liberation Organization*, PLO). Další zapojení Saúdské Arábie do mediace proběhlo mezi lety 1985–1986. Saúdské mediační snahy vedly k obnově diplomatických vazeb mezi Sýrií a Jordánskem. Ty spolu země přerušily poté, co Jordánsko tiše podpořilo Egypt a jeho mírové jednání s Izraelem. V 80. letech 20. století navíc obvinilo Jordánsko Sýrii z únosu jordánského vojenského atašé a ze snahy o zavraždění jordánského premiéra (Kamrava 2013: 4).

Dále se Saúdská Arábie zapojila do mediační činnosti v roce 1986 kvůli sporu o ostrovy Hawár a teritorium Zubarah (viz příloha č. 7). O území spolu vedly spory dva státy – Bahrajn a Katar již od 30. let 20. století. Ostrovy Hawár se nachází u pobřeží Kataru, avšak Velká Británie jej přidělila Bahrajnu, s čímž nesouhlasil Katar a několikrát se ostrovy pokusil obsadit. Na vyřešení sporu se podílela celá řada aktérů, jako je Liga arabských států, Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu a Saúdská Arábie. Ta se do řešení sporu zapojila v roce 1976, kdy se snažila vytvořit dohodu, na jejímž základě by se dosáhlo urovnání. Dalších pět let trvalo, než byly státy Katar a Bahrajn na dohodu ochotné přistoupit. V roce 1981 se navíc oba státy staly členy GCC, což přispělo k intenzivnějšímu nátlaku ze strany Saúdské Arábie na vyřešení sporu (Wiegand 2012: 81–84). V roce 1983

Katar i Bahrajn přistoupily na návrh Saúdské Arábie, která požadovala, aby se spor vyřešil u Mezinárodního soudního dvora (*International Court of Justice*, ICJ). Přesto trvalo ještě dalších osm let, než Katar předložil spor soudnímu dvoru. Mezitím v roce 1986 eskaloval spor mezi státy do podoby otevřeného konfliktu, když Bahrajn začal na sporném ostrově stavět základnu pobřežní stráže, načež Katar reagoval vysláním bitevních lodí. Po řadě diplomatických jednání ze strany Saúdské Arábie v čele GCC došlo k uklidnění celé situace. Navíc státy Katar i Bahrajn souhlasily s opětovným předložením sporu před ICJ. Nakonec i přes další spory mezi státy došlo v roce 2001 k rozhodnutí ICJ, kterým ostrovy Hawár připadly Bahrajnu a teritorium Zubarah zase Kataru (Wiegand 2012: 84–87).

Tento příklad teritoriálního sporu ovšem neukazuje příliš úspěšné mediační snahy Saúdské Arábie. Ani za téměř 30 let diplomatických jednání nedošlo ze strany království k vyřešení sporu. Ačkoliv v 70. a 80. letech 20. století přispívalo království svojí diplomatickou činností k uklidnění situace, od 90. let 20. století byla Saúdská Arábie ovlivněná vlastním teritoriálním konfliktem s Katarem. Neustrannost Saúdské Arábie jako mediátora tak byla v tomto případě silně ovlivněna.

Jedním z významnějších příkladů zapojení Saúdské Arábie do řešení konfliktů na Blízkém východě je její role mediátora během libanonské občanské války, která probíhala v letech 1975–1990. Zapojení saúdského království do mediace mělo několik důvodů. Největší obavou Saúdské Arábie bylo, aby se konflikt z Libanonu nepřelil přes hranice, a neohrozil tak bezpečnost království. Další důvod byl ten, že členové saúdské královské rodiny měli velmi úzké vztahy s elitou libanonských sunnitů, s pomocí kterých se Saúdové snažili posílit svůj vliv v Libanonu. Navíc Saúdskou Arábii ohrožoval vzrůstající vliv šiitů, respektive vliv Íránu v Libanonu (Kamrava 2013: 8–9). V září roku 1989 došlo k setkání členů libanonského parlamentu ve městě Taíf v Saúdské Arábii. Hlavním cílem setkání bylo vyřešení a následné ukončení libanonského konfliktu. Ten se před samotným setkáním zintenzívněl a mezi stranami konfliktu

došlo k patové situaci. Na jednání se podílel mimo jiné saúdkoarabský ministr zahraničí Saúd al-Fajsal. Navíc se Saúdská Arábie snažila získat podporu arabských zemí v rámci Ligy arabských států. Nakonec byl podepsán dokument Národní dohody, v rámci kterého se zástupci jednání dohodli na politické reformě, volbě nového prezidenta a přemístění syrských vojenských jednotek v rámci Libanonu (UN Peacemaker 1989).

Participace na Taífské dohodě byl nejvýznamnější a nejvíce úspěšný počín v rámci mediační politiky Saúdské Arábie. Saúdové se do vyjednávání o bezpečnosti Libanonu zapojili i po roce 2005, kdy byl na bývalého libanonského premiéra spáchán atentát. Do mediačních procesů byly kromě Saúdské Arábie zapojeni taktéž Írán a Sýrie. Ty se snažila Saúdská Arábie přesvědčit, aby využily svůj vliv nad Hizballáhem a donutily jeho představitele k jednání v Bejrútu. V roce 2011 přesto Saúdská Arábie opustila vyjednávání se Sýrií nad situací v Libanonu. Důvodem byl nedostatečný vývoj v jednáních, král Abdalláh navíc varoval před nebezpečnou situací v zemi (BBC News 2011). Na tomto případě je jasně viditelná snaha saúdského království o vyřešení konfliktní situace. Přesto zde zároveň můžeme pozorovat problém, který spojujeme se saúdskou mediací – tedy odchod z mediačních jednání, která by mohla Saúdskou Arábii vtáhnout do konfliktu a ohrozit tak její bezpečnost.

Jako další příklad zapojení Saúdské Arábie jako mediátora je nutné zmínit Arabskou mírovou iniciativu z roku 2002, běžně označovanou jako tzv. Abdalláhův plán. Již v roce 1981 tehdy saúdský korunní princ Fahd bin Abdul Azíz využil rozhovor se saúdskou tiskovou agenturou a označil Dohody z Camp Davidu za „selhání“ a „zbytečnost“, přičemž nabídl alternativní iniciativu v podobě začlenění Organizace pro osvobození Palestiny do mírového procesu (Satloff 2002). Poté představil osm principů, které mohly být využity pro budoucí mírovou dohodu. Prvním z nich byl odsun Izraele ze všech arabských území obsazených v roce 1967, včetně arabského Jeruzaléma. Další bod navrhoval demontovat izraelské osady postavené na arabské půdě po roce 1967, opět včetně

těch na území arabského Jeruzaléma. Dále návrh obsahoval záruku svobody uctívání všech náboženství ve svatých místech, potvrzení práv palestinských Arabů na návrat do svých domovů a odškodnění těch, kteří se nechtějí vrátit. Západní břeh a pásmo Gazy měly být pod záštitou OSN (*United Nations*, UN) v přechodném období a měl být zřízen nezávislý stát Palestina s Jeruzalémem jako hlavním městem, všechny státy v regionu měly být schopny žít v míru. Poslední bod ustanovil členské státy OSN ručiteli při provádění těchto bodů (Razvi 1981: 48). V lehce pozměněné podobě byl tento plán přijat na arabském summitu v marockém městě Fez v roce 1982, ale rozhodující státy, tedy Izrael, USA a Egypt jej odmítly.

Izraelsko-palestinský konflikt přesto nebyl vyřešen. V roce 1994 Egypt, Sýrie a Saúdská Arábie podepsaly tzv. Alexandrijskou dohodu, ve které vyzvaly všechny arabské státy, aby se zdržely podpisu mírových smluv s Izraelem bez jejich souhlasu (Kamrava 2013: 11). V roce 2002 novinář z *The New York Times* Thomas Friedman (2002) oznámil návrh korunního prince Abdalláha bin Abd al-Azíze na svolání summitu Ligy arabských států. Cílem summitu mělo být vyřešení sporu s Izraelem, jeho stažení se z okupovaných území a následná normalizace vztahů. Právě slovní spojení „normalizace vztahů“ bylo klíčové, pro Izrael by to znamenalo nejenom vznik formálních diplomatických vztahů, ale i vztahů ekonomických a kulturních (Teitelbaum 2009: 9).

Načasování summitu v roce 2002 bylo z velké části ovlivněno teroristickým útokem z 11. 9. 2001, jelikož 15 z 19 únosců letadel byli obyvatelé Saúdské Arábie (Kamrava 2013: 12). Vnímání Saúdské Arábie jako spojence Spojených států amerických tak bylo silně ohroženo. Začaly vycházet knihy a studie o škodlivosti saúdsko-amerických vztahů. Království se proto rozhodlo pro marketingovou kampaň, která měla za cíl vytvořit novou image země ve Spojených státech amerických. Jedním ze způsobů, jak změnit pohled veřejnosti na Saúdskou Arábii, byla větší angažovanost na arabsko-izraelských mírových

dohodách. Tisk se tedy nezaměřoval na spojení Saúdské Arábie s terorismem, ale s vytvářením míru (Kamrava 2013: 12).

Summit začal v březnu roku 2002 a princ Abdalláh (cit. dle Teitelbaum 2009: 13) pronesl projev, ve kterém prohlásil: „Dále bych izraelským lidem řekl, že pokud jejich vláda opustí politiku síly a útlaku a přijme skutečný mír, neváháme přijmout právo izraelského lidu žít v bezpečí s lidmi z regionu“. Na konci summitu byly představeny dva dokumenty, prvním z nich byla Arabská mírová iniciativa, známá jako Bejrútská deklarace, druhý dokument bylo závěrečné prohlášení. Výsledná iniciativa obsahovala řadu výzev a doporučení. Jedním z nich byla výzva k ústupu izraelských vojenských jednotek ze všech arabských území okupovaných od roku 1967. Dále členové Ligy arabských států požadovali, aby Izrael uznal vznik státu Palestina s hlavním městem Jeruzalémem na oplátku za zřízení „normálních“ vztahů mezi Izraelem a arabskými státy (Teitelbaum 2009: 14).

Ačkoliv „normalizace“ vztahů byla arabskými státy odmítnuta, „normální“ vztahy jsou historicky úspěchem, pokud vezmeme v úvahu dřívější pojetí vztahů arabských států směrem k Izraeli, které zněly: „žádný mír s Izraelem, žádné uznání státu Izrael, žádné vyjednávání s Izraelem“ (Maddy-Weitzman 2010). Pokud by Izrael splnil požadavky, arabské země by považovaly arabsko-izraelský konflikt za ukončený, došlo by k podpisu mírové smlouvy a zajištění bezpečnosti všech států v regionu. Přijetí plánu ze strany Izraele ovšem silně ovlivnil palestinský sebevražedný útok, tzv. Pesachový masakr, při kterém bylo zabito 30 civilistů. Ačkoliv Arabská mírová iniciativa byla znovu projednána a schválena Ligou arabských států i v letech 2007 a 2017, Izrael iniciativu nikdy nepřijal (Jensehaugen 2019: 2).

Jen o několik let později, v roce 2007, se Abdalláh, nyní již král Saúdské Arábie, angažoval v dalším jednání, jehož hlavním účelem bylo smíření palestinských politických stran Hamásu a Fatahu. K rozkolu mezi politickými stranami došlo v důsledku parlamentních voleb z roku 2006, kdy zvítězil Hamás. S výsledky se

nesmířili političtí představitelé Fatahu a začalo docházet k ozbrojeným konfliktům. Jelikož Izrael odmítal jednat s představiteli Hamásu, které označoval za teroristy, a Spojené státy americké tento názor sdílely, situace se zdála být neřešitelná. Arabské státy byly situací znepokojeny, proto na popud krále Abdalláha došlo k jednání v Mekce (Economic Cooperation Foundation 2007). Výběr místa nebyl náhodný – Saúdové předpokládali, že pokud pozvou obě strany sváru na tak symbolické a nábožensky významné místo, výsledek dohod by mohl být pozitivně ovlivněn. Tento záměr se zdál být účinný, jelikož obě strany dospěly k dohodě obsahující tři hlavní body. Prvním z nich byl souhlas Hamásu s přijetím hranic z roku 1967, které oddělovaly palestinsko-arabská území od Izraele. Dále Fatah uznal výsledky voleb z roku 2006 a souhlasil, aby se předsedou vlády stal vůdce Hamásu Ismajl Haníja. V posledním bodě Fatah souhlasil se zahájením reformu Organizace pro osvobození Palestiny (Economic Cooperation Foundation 2007).

Nabízí se otázka, proč se král Abdalláh rozhodl angažovat v mírových dohodách, když Spojené státy americké tlačily na Saúdskou Arábii, aby s Hamásem, jako s teroristickou organizací, nespolupracovala. Hlavní faktor vidí Kamrava (2013: 13) v touze saúdského krále ukončit násilí mezi Palestinci. Král si od dohod navíc sliboval, že Hamás již nebude tolik pod vlivem Íránu. Dle autora navštívil Haníja při své první oficiální zahraniční cestě Írán, který mu ve formě pomoci věnoval 120 milionů dolarů. Ačkoliv Saúdové odmítli financovat Hamás, pozvali taktéž Haníju do Rijádu, kde za podepsání dohod z Mekky slíbili věnovat 1 miliardu dolarů Palestinské samosprávě, ve které byl Haníja předsedou vlády. Poslední důvod souvisí s mediační činností Abdalláha z roku 2002, kdy byla vytvořena Arabská mírová iniciativa. Palestinská samospráva tuto iniciativu schválila, ale díky sporům mezi Hamásem a Fatahem se její další vývoj zastavil. Pokud by tedy došlo ke smíření a k začlenění Hamásu do vlády, byla by odstraněna velká překážka při implementaci Arabské mírové iniciativy.

Ačkoliv dohoda z Mekky byla podepsána oběma zneprátelenými stranami, nepřátelství stále přetrvávalo. Negativně k přijetí dohody přispíval fakt, že Spojené státy americké i Izrael byli vůči dohodě velmi skeptičtí a podezřívaví. Nakonec podmínky dohody splněny nebyly a útoky pokračovaly (Kamrava 2013: 14).

Na základě předloženého textu je zřejmé, že snahy Saúdské Arábie v mediaci konfliktů byly značné. Království bylo relativně úspěšné při snaze přesvědčit strany sváru k diskuzi, častým výsledkem byla i dohoda či společné prohlášení. Přesto největším problémem zůstává fakt, že Saúdská Arábie nebyla schopna přeměnit mediační snahy na trvalé řešení konfliktů. Joseph Kostiner (cit. dle Kamrava 2013: 15) poukazuje na skutečnost, kdy Saúdská Arábie musela často některé své iniciativy zrušit či pozměnit, aby vyhovovaly všem představitelům arabského světa. Navíc autor tvrdí, že Saúdská Arábie zahájí jednání, účastní se jich jako mediátor, ale upustí od další participace v řešení problému. Důvodů pro takové jednání může být několik. Tím, že Saúdská Arábie poskytne své území nebo finanční prostředky pro uspořádání jednání, zůstává uprostřed regionálního dění, udržuje si pozici regionálního koordinátora, což posiluje její pozici regionální mocnosti. Zapojením se do mediačních činností se navíc o království píše v zahraničním tisku, země se dostává do povědomí mezinárodního společenství jako země využívající politický vliv a usilující o bezpečnost a stabilitu v regionu. Přesto se Saúdové do vyjednávání a následné implementaci dohod nezapojují, jelikož se obávají, že by mohli být vtáhnuti do samotného konfliktu. Proto pokud budou mediační snahy Saúdské Arábie úspěšné, může je připisovat svému úsilí, pokud naopak dojde k prohloubení konfliktu, Saúdská Arábie se od jednání distancuje.

Další faktor, který ovlivňuje mediační snahy Saúdské Arábie, je spojení se Spojenými státy americkými. Ačkoliv obě země historicky spojují silné diplomatické vztahy, ne vždy se Spojené státy americké stavěly kladně k mediačním činnostem Saúdské Arábie. Příkladem je skepse Bushovy

administrativy vůči Arabské mírové dohodě nebo vůči dohodě z Mekky, která silně ovlivnila její odmítnutí i ze stran ostatních států (Kamrava 2013: 16).

2.3.2 Role donora finanční pomoci

Během posledních deseti let můžeme sledovat nový směr ve způsobu poskytování zahraniční finanční pomoci. Začali se objevovat tzv. noví donoři (*new/emerging donors*). Podíl těchto dárců na financování zahraniční pomoci tak v roce 2015 tvořil 12 %. Největší nárůst v poskytované zahraniční pomoci můžeme nalézt právě na Blízkém východě. V roce 2015 příspěvky z tohoto regionu dosáhly částky 2,4 miliardy dolarů, tedy o 500 % více než v roce 2011 (El Taraboulsi-McCarthy 2017: 1). Většina z poskytované pomoci pocházela ze čtyř států: Spojených arabských emirátů, Saúdské Arábie, Kataru a Kuvajtu.

Ačkoliv k nárůstu v poskytované zahraniční pomoci došlo v posledních několika letech, Saúdská Arábie je významným donorem již od 70. let 20. století. Na výrazný nárůst objemu poskytované pomoci měla obrovský podíl vzrůstající cena ropy během tzv. ropného šoku mezi lety 1973–1974. V tomto období ropné státy v čele Organizace zemí vyvážejících ropu snížily objem těžené ropy, v důsledku čehož došlo k obrovskému nárůstu cen ropy o 400 % (v roce 1973 stál barel ropy tři dolary, o rok později dvanáct dolarů) (Al-Yahya – Fustier 2011: 4). Saúdská Arábie tak disponovala obrovským množstvím financí, které se začaly využívat na poskytování zahraniční finanční pomoci (Ponížilová 2013: 151). Jenom mezi lety 1975–2005 tak činila celková zahraniční pomoc Saúdské Arábie rozvojovým zemím 90 miliard dolarů, což představuje 3,7 % HDP země. Tato částka je čtyřikrát větší než průměrné částky, které darují členské státy OECD/DAC (Al-Yahya – Fustier 2011: 4).

Hlavním důvodem, proč Saúdská Arábie poskytuje zahraniční finanční pomoc, je její snaha o stabilizaci svého okolí a potažmo celého regionu. To dokazuje alokace pomoci, kdy za rok 2016 bylo posláno více než 90 % veškeré pomoci do

zemí regionu Blízkého východu (KSrelief 2019). To, která země se stane příjemcem pomoci, je tedy závislé na geostrategických a politických zájmech Saúdské Arábie. Tyto zájmy můžeme u alokace pomoci spatřit již v 70. letech 20. století, kdy události na Blízkém východě silně ovlivňovaly arabsko-izraelské války. V zájmu zachování stability zemí, které bojovaly s Izraelem, tedy tzv. konfrontačních států, směřovala Saúdská Arábie většinu své zahraniční pomoci do finančně oslabeného Egypta, dále do Sýrie a Jordánska (Ponížilová 2013: 162).

Stejný zájem měla Saúdská Arábie i během irácko-iránské války, která probíhala v letech 1980–1988. Před válkou nebyly vztahy mezi Irákem a Saúdskou Arábií přátelské, zejména kvůli agresivní zahraniční politice Saddáma Husajna. Irák odmítal uznat nezávislost Kuvajtu, navíc ohrožoval postavení Saúdské Arábie jako regionální mocnosti. Přesto během irácko-iránské války převážil strach Saúdské Arábie z možného vítězství Íránu, a tedy i šíření šiitského režimu. To by ohrozilo nejenom konzervativní sunnitské režimy, ale i celkovou rovnováhu moci v rámci regionu. Cílem Saúdské Arábie tak bylo finančně podpořit Irák, aby zůstala zachována stabilita a *status quo* regionu Blízkého východu (Ponížilová 2014: 208–209). Spolu s Kuvajtem a Spojenými arabskými emiráty tak Saúdská Arábie poskytla Iráku okolo 40 miliard dolarů (CIA 2007).

V nepřítele se naopak Irák proměnil během války v Zálivu, která probíhala v letech 1990–1991. Napadení Kuvajtu považovala Saúdská Arábie za narušení bezpečnosti režimu, obávala se, aby nedošlo k dalšímu mocenskému rozpínání Iráku směrem k území Saúdské Arábie. Do koalice bojující proti irácké agresi tak potřebovala Saúdská Arábie co největší množství států a vojáků. Státy, které se přidaly na stranu bojujících států proti Iráku, nebo je alespoň podpořily, tak Saúdská Arábie náležitě finančně odměnila. Mezi takové země patřilo například Maroko, Turecko a Egypt, přičemž tyto tři země se po válce v Zálivu staly největšími příjemci saúdské finanční pomoci (Villanger 2007: 17).

S dárcovstvím finanční pomoci je v případě Saúdské Arábie spojeno i odepření darované pomoci. Tuto strategii využívala v minulosti Saúdská Arábie jako jakési potrestání za zahraniční politiku států Blízkého východu. Můžeme zde uvést příklad Egypta, který byl od počátku 70. let 20. století jedním z hlavních příjemců zahraniční pomoci ze strany nejenom Saúdské Arábie, ale například i Kuvajtu. Přesto Saúdská Arábie a další státy Arabského poloostrova ukončily svoji finanční pomoc Egyptu v roce 1979. Důvodem byla Dohoda z Camp Davidu, kterou podepsal egyptský prezident Sadat s izraelským premiérem Beginem. Tou Egypt oficiálně, jako první arabský stát, uznal Izrael, navíc mezi sebou obě země uzavřely mír (Villanger 2007: 18). Tento krok považovala Saúdská Arábie za zradu a za narušení bezpečnosti regionu. Ačkoliv Saúdská Arábie byla nakloněna k mírovému ukončení dlouholetého konfliktu, přikláněla se k mírové dohodě, kterou by schválily všechny arabské země. Navíc Saúdské Arábii vadilo, že v mírové dohodě podepsané v roce 1979 nebylo explicitně zmíněno právo Palestinců na vlastní stát a role Organizace pro osvobození Palestiny, jako reprezentace palestinského lidu (Qasem 2015: 82).

Dalším příkladem potrestání za zahraničně-politické chování je odepření finanční pomoci Jordánsku během války v Zálivu, která probíhala v letech 1990–1991. Jordánsko bylo silným stoupencem Iráku již během irácko-iránské války a v následujících letech mezi Jordánskem a Irákem došlo k posílení zejména ekonomických vztahů. Právě proto se Jordánsko přiklonilo na stranu Iráku i během války v Zálivu. Tento krok rozlítl Saúdskou Arábii, která okamžitě zastavila dodávky ropy do Jordánska a taktéž pozastavila finanční pomoc plynoucí do země. Pro Jordánsko představovaly finance ze Saúdské Arábie 15 % ročního rozpočtu, tedy nezanedbatelné množství (Maddy-Weitzman 1991).

Dále využívá Saúdská Arábie finanční pomoc jako prostředek vyvažování iránského vlivu v regionu. Jak bylo již mnohokrát řečeno, právě rozpínání Íránu a šíitského režimu představovalo a dodnes představuje pro Saúdskou Arábii největší bezpečnostní hrozbu (viz příloha č. 8). Z toho důvodu investuje Saúdská

Arábie obrovské finanční částky do zemí, ve kterých má Írán mocenské zájmy. Takovým příkladem je Irák, který potřeboval finanční pomoc zejména po druhé válce v Iráku, která trvala mezi lety 2003–2011. Saúdskou Arábii spojuje s Irákem společná, téměř 1000 km dlouhá hranice (viz příloha č. 9), proto se království obávalo jakéhokoliv přelítí nepokojů z Iráku. Navíc od roku 2003 došlo k posilování vlivu ze strany Íránu. Nový Irák, který začal vznikat po roce 2003, tak tvořily zejména šiitské a kurdské elity, silně napojené na Írán. Saúdská Arábie se tento vliv snažila vyvažovat finanční podporou sunnitských skupin a kmenů. Navíc se v roce 2015 objevila nová hrozba, a to Islámský stát. Tato teroristická organizace podporovaná Íránem představovala pro Saúdskou Arábii a pro celý region Blízkého východu ideologickou, ale také bezpečnostní hrozbu. Proto se Saúdská Arábie zavázala v roce 2018 finančně podpořit rekonstrukci Iráku částkou 1,5 miliard dolarů (Mansour 2018: 2–4). Slibuje si od toho zejména stabilizaci země, prohloubení vzájemných vztahů a vytlačení íránského vlivu.

Podobné vyvažování íránského vlivu můžeme nalézt i v Libanonu, krátce po skončení druhé libanonské války v roce 2006. Írán poskytl na rekonstrukci země částku pohybující se mezi 600 až 900 miliony dolarů, zejména skrze Hizballáh a jeho nevládní organizaci Jihad al-Bina (Barakat–Zyck 2010: 25–26). Saúdská Arábie se obávala vzrůstajícího vlivu Íránu, proto království poskytlo 600 milionů dolarů na obnovu infrastruktury a výstavbu zničených budov. Přesto i v následujících letech docházelo k posilování vlivu Hizballáhu, Saúdská Arábie se proto rozhodla odepřít Libanonu finanční pomoc na modernizaci armády ve výši 3 miliard dolarů. V roce 2019 navíc prohlásil Katar, že odkoupí 500 milionů dolarů dluhopisů, aby stabilizoval libanonskou ekonomiku. Saúdská Arábie vidí v tomto kroku snahu Kataru a potažmo Íránu zvyšovat svůj vliv v Libanonu (Turak – Meredith 2019). Krátce nato Saúdská Arábie prohlásila, že udělá, co bude v jejích silách, aby podpořila ekonomiku Libanonu. Navíc saúdský advokát Mohammed Al-Jadaan prohlásil: „Jsme odhodláni zajistit, že budeme hrát svoji roli katalyzátora stability v regionu“ (Al Jadaan cit. dle Turak – Meredith 2019). Lze tedy spatřit, že ačkoliv saúdské království využilo v případě Libanonu

odepření finanční pomoci jako trest za jeho zahraničně-politické chování, obava z iránského vlivu donutila Saúdskou Arábii obnovit finanční podporu Libanonu.

Vzhledem k událostem posledních let musíme zmínit saúdskou zahraniční finanční pomoc směřovanou do Jemenu. Saúdská Arábie poskytovala významnou finanční pomoc Severnímu Jemenu již od 60. let 20. století. Hlavním zájmem Saúdské Arábie byla podpora Severního Jemenu a zajištění, aby nedošlo ke sjednocení Severního a Jižního Jemenu. Saúdská Arábie se stavěla proti sjednocení Jemenu, jelikož se obávala, že by jednotný stát představoval pro saúdské království příliš velkou hrozbu. Navíc by bylo pro Saúdskou Arábii těžší vměšovat se do jemenské vnitřní politiky. Rozsáhlá finanční pomoc poskytovaná Saúdskou Arábií byla přerušena v 90. letech 20. století, kdy Jemen, stejně jako Jordánsko, odmítl podpořit válku v Perském zálivu. Navíc musel více než milion jemenských obyvatel pracujících v Saúdské Arábii opustit království, vzhledem k novým pravidlům nastoleným saúdskou vládou (Bakrania 2012: 8). Přestože oficiální pomoc byla ukončena, Saúdská Arábie dále neoficiálně podporovala jemenské politiky a vůdce kmenů, kteří patřili mezi hlavní představitele opozice jemenského režimu, čímž se snažila přispět k potenciálnímu rozdělení země, a tedy i snížení bezpečnostní hrozby, kterou představoval jednotný Jemen (Bakrania 2012: 8).

Saúdská Arábie navíc poskytuje finanční pomoc Jemenu v rámci probíhající vojenské intervence (viz příloha č. 10). Do té se sama Saúdská Arábie zapojila v roce 2015 na žádost jemenského prezidenta Hádího, který byl svržen šíitskými povstanci Hútíi. Ti jsou podporováni Íránem, který jim dodává nejenom vojenské vybavení, ale i finanční podporu. Hlavním cílem a důvodem zapojení Saúdské Arábie do konfliktu je její snaha o nastolení stability a pořádku v Jemenu. Saúdská Arábie se obává vítězství Hútíú, což by de facto znamenalo vítězství Íránu. To je pro Saúdskou Arábii nepřijatelné ohrožení vlastní bezpečnosti vzhledem k faktu, že s Jemenem sdílí hranice. Konflikt probíhající v Jemenu tak označujeme jako proxy válku mezi Íránem a Saúdskou Arábií. V rámci konfliktu

Saúdská Arábie uvalila námořní a vzdušnou blokádu na Jemen, čímž významně omezila dodávky potravin a léků civilnímu obyvatelstvu (Blanchard 2018: 31–33). Na konci února roku 2019 se pořádala jednodenní dárcovská konference pro Jemen, na které Saúdská Arábie přispěla částkou 500 milionů dolarů (Wintour 2019). Se Spojenými arabskými emiráty, které přispěly stejnou částku, se tak stala největším dárcem humanitární pomoci. Paradoxem je, že Saúdská Arábie je sice největším donorem pomoci, ale zároveň se sama účastní bojů a blokuje přístavy, z kterých tak pomoc nemůže být distribuována občanům Jemenu. Jedním z důvodů, proč Saúdská Arábie dodává pomoc v takové míře, je ten, že království nechce, aby došlo k absolutnímu rozpadu Jemenu. Ačkoliv konflikt nepřispívá ke stabilitě, kterou chce Saúdská Arábie nastolit, případné rozpadnutí státu by pro Saúdskou Arábii znamenalo ještě větší ohrožení její vlastní bezpečnosti, nehledě na bezpečnost celého regionu.

Velký vliv na alokaci finanční pomoci měly události arabského jara, ke kterým začalo docházet v roce 2010. Saúdská Arábie tak začala finančně podporovat země, ve kterých začalo docházet k protestům či dokonce k převratům. Jedním z takových států byl Bahrajn, kde docházelo k nejmasivnějším protivládním demonstracím. Ačkoliv Saúdská Arábie v rámci GCC vyslala do Bahrajnu vojenské jednotky (viz kapitola 2.3.3), zaměřila se i na masivní dotace. Bahrajn a podobně postižený Omán tak získaly dotace v podobě 20 miliard dolarů od členských států GCC (Rieger 2013: 7). Největším přispěvatelem pak byla Saúdská Arábie, která si od dotací slibovala podobný efekt jako na domácí půdě, tedy uklidnění situace. Saúdskou Arábii ovlivňoval strach, že by v Bahrajnu došlo k velkým politickým reformám nebo dokonce k pádu režimu. Takové změny by pro saúdské království znamenaly ohrožení stability regionu a možnost zvyšování vlivu Íránu. Proto nejen vyslání vojenských složek, ale i finanční pomoc můžeme považovat za jasný signál směrem k Íránu, že Bahrajn a potažmo celý Arabský poloostrov, spadá do sféry vlivu Saúdské Arábie (Rieger 2013: 7).

Dalším příkladem finanční pomoci zemi, kterou ovlivnily události arabského jara, je Egypt. Přestože v Egyptě byl svržen dlouholetý spojenec Saúdské Arábie Hosni Mubárák, snažila se Saúdská Arábie prostřednictvím finanční pomoci a dotací politicky stabilizovat Egypt. Hlavním zájmem království bylo snížit vliv Muslimského bratrstva v zemi, které poskytovalo sociálně slabším obyvatelům potravinovou a sociální pomoc, čímž získávalo mezi obyvateli nové přívržence. Muslimské bratrstvo u moci by pak pro Saúdskou Arábii znamenalo ohrožení bezpečnosti Egypta a jeho sblížení s Íránem. Saúdská Arábie se taktéž obávala, že by mohlo dojít k propagandistické válce proti Izraeli a Spojeným státům americkým, což by mohlo vést až ke zrušení egyptsko-izraelské smlouvy z roku 1979. Tím by se zvýšilo riziko další arabsko-izraelské války a došlo by k destabilizaci celého regionu Blízkého východu. Přestože ve volbách zvítězilo Muslimské bratrstvo a novým prezidentem se stal Mohamed Mursí, Saúdská Arábie se snažila s novou vládou nastolit dobré diplomatické vztahy. Nedošlo ke sblížení mezi Egyptem a Íránem, politika Egypta vůči Izraeli a Spojeným státům americkým se také nezměnila. Pozitivní diplomatické vztahy Saúdská Arábie podpořila finančními investicemi a půjčkami, které dohromady přesahovaly 6 miliard dolarů. Nicméně Saúdská Arábie vyjádřila podporu egyptské armádě během vojenského puče a přislíbila spolu s Katarom a Spojenými arabskými emiráty finanční pomoc ve výši 12 miliard dolarů (Rieger 2013: 122). Když navíc zástupci Spojených států amerických a Evropské unie vyjádřili znepokojení nad krvavým pučem a zvažovali pozastavení ekonomické pomoci egyptské vládě, Saúdská Arábie okamžitě slíbila nahrazení ztráty finanční pomoci. Nově zvolený prezident Sísí tak nastolil velmi dobré vztahy se Saúdskou Arábií, jelikož se obě země shodují na důležitých otázkách, tedy na boji proti islamistickým skupinám, omezení Muslimského bratrstva a omezování vlivu Íránu. V roce 2015 spolu navíc obě země podepsaly tzv. Káhírskou deklaraci, která má prohloubit vzájemné hospodářské a vojenské vazby. Od posílení vztahů s Egyptem si Saúdská Arábie slibuje zabránění vzestupu íránského vlivu v regionu a zajištění schopnosti Egypta poskytovat vojenskou ochranu Saúdské Arábii (Dentice 2018).

Ačkoliv arabské jaro ovlivnilo množství zahraniční pomoci posílané arabským státům, i v samotné Saúdské Arábii využila vláda finanční prostředky na uklidnění situace. V Saúdské Arábii došlo k protestům ve východní části země, kde žije převážná část šíitských obyvatel. Ti požadovali propuštění místních vězňů, a přestože vláda Saúdské Arábie skutečně několik z vězňů propustila, demonstrace pokračovaly nadále. Vláda začala obviňovat Írán, že se snaží skrze spolupráci se šíity destabilizovat království. V důsledku protestů, které patřily mezi největší a nejmasovější protesty v moderní historii Saúdské Arábie, schválila vláda finanční balíčky v hodnotě více než 130 miliard dolarů, které dotovaly bydlení, navýšily počet pracovních míst nebo zvýšily platy (Al-Matter 2016: 449–451). Přestože protesty v království i nadále pokračovaly, vláda byla schopná celkovou situaci v rámci arabského jara dostat pod kontrolu.

Přestože království investuje do zahraniční finanční pomoci již od 70. let 20. století, je velmi obtížné vysledovat veškeré formy a způsoby pomoci. Je to dáno tím, že Saúdská Arábie neměla v minulosti žádný ucelený úřad, který by se zaměřil pouze na zahraniční finanční pomoc. Ta tak byla poskytována skrze vládní, semivládní a soukromé organizace, a to ve formě multilaterální i bilaterální. S nedostatkem informací o dárcích nebo příjemcích pomoci se pojí také kulturní tradice a vztah k islámu. Islámské učení říká, že dárce má zůstat v tajnosti z toho důvodu, aby byla zachována důstojnost obdarovaného. Vzhledem k rostoucí modernizaci a institucionalizaci Saúdské Arábie ale bylo nutné přistoupit ke zřízení úřadu, pod který spadá pouze zahraniční finanční pomoc. V roce 2015 tak bylo založeno Centrum humanitární pomoci krále Salmana (*King Salman Humanitarian Aid and Relief Center*) (Al-Yahya – Fustier 2011: 13–19).

V roce 2014 dosáhla zahraniční finanční pomoc Saúdské Arábie částky 14,5 miliard dolarů, tedy 1,9 % HDP země (El Taraboulsi-McCarthy 2017: 7). V objemu poskytované rozvojové pomoci (ODA) tak řadíme království mezi čtvrtého největšího donora na světě. Pomoc je poskytována bilaterálně skrze

Centrum humanitární pomoci krále Salmána a Saúdský fond pro rozvoj (*Saudi Fund for Development*) nebo multilaterálně s pomocí regionálních orgánů, jako je Islámská rozvojová banka (*Islamic Development Bank*, IDB), Arabský fond pro hospodářský a sociální rozvoj (*Arab Fund for Economic and Social Development*, AFESD), Arabský měnový fond (*Arab Monetary Fund*, AMF) nebo globálních organizací, jako je Mezinárodní měnový fond, Světová banka nebo OSN. Vedlejší, avšak neméně důležité, jsou poté královské nadace nebo veřejné kampaně. Problémový je ale fakt, že Saúdská Arábie uvádí v oficiálních dokumentech údaje o poskytnuté zahraniční pomoci, ale finance, které jsou používány právě z královských nadací nebo které se přidělují konkrétním organizacím v zahraničních zemích jako například *Islamic Relief Worldwide*, *Socotra Development Association* nebo Světovému potravinovému programu (*World Food Programme*), nikde uváděné nejsou.

2.3.3 Role garanta bezpečnosti

Saúdská Arábie se nachází v centru tří světů – Blízkého východu, arabského světa a muslimského světa. Díky tomu je království předurčeno být součástí celé řady významných globálních, ale i regionálních organizací. Již od roku 1945 je Saúdská Arábie členem Organizace spojených národů, je významným členem Mezinárodního měnového fondu, Světové banky a Světové obchodní organizace. Stala se zakládajícím členem celé řady organizací – Organizace zemí vyvážejících ropu, Ligy arabských států, Organizace islámské spolupráce nebo Rady pro spolupráci arabských států v Zálivu (Gallarotti – Filali 2013: 8).

Členství v organizacích nebo dokonce status zakladatele organizací je součástí role garanta bezpečnosti, kterou spojujeme s regionálními mocnostmi. Díky tomu, že je Saúdská Arábie zakladatelem a členem celé řady významných regionálních i světových organizací, zvyšuje se její postavení v rámci mezinárodního společenství. Pokud se zaměříme na oblast regionu Blízkého

východu, Saúdská Arábie využívá zejména bezpečnostní regionální organizace jako prodlouženou ruku k udržování stability a bezpečnosti v rámci regionu. Samotné ministerstvo zahraničních věcí (Ministry of Foreign Affairs cit. dle Gallarotti – Filali 2013: 9) definuje své principy a cíle jako politiku dobrého sousedství, nezasahování do vnitřních záležitostí jiných zemí a posílení vztahů se státy Perského zálivu a zeměmi Arabského poloostrova. Mezi další cíle Saúdské Arábie patří navazování vztahů v oblasti spolupráce s přátelskými zeměmi a hraní významné role v mezinárodních a regionálních organizacích.

Jednou z prvních organizací, jejíž zakladatelem je Saúdská Arábie, je Liga arabských států, založená v roce 1945 v Káhiře. Zakládajícími státy byly kromě Saúdské Arábie také Egypt, Libanon, Irák, Jordánsko, Sýrie a Jemen. Hlavním cílem Ligy bylo zajistit arabské zájmy, a to v politické, ekonomické, bezpečnostní a kulturní oblasti. Charta přitom zdůrazňovala zásadu mírového urovnání sporů mezi arabskými státy a nepoužívání násilí. V roce 1950 navíc členové schválili dohodu, podle které brali útok na jednoho člena organizace jako útok proti všem. Největším problémem, se kterým se Liga musela potýkat a který měl vliv na akceschopnost Ligy, je skutečnost, že neměla žádný mechanismus, kterým by mohla vynucovat dodržování usnesení. Ačkoliv členské státy nemohou použít sílu proti sobě, v historii docházelo k vzájemným intervencím do vnitřních záležitostí členských států. Egypt a Saúdská Arábie zasáhly do jemenské občanské války v 60. letech 20. století, přičemž Egypt podporoval revoluční síly a Saúdská Arábie naopak finančně podporovala přívržence svržené monarchie. Mezi lety 1976–2005 se zapojila Sýrie do bojů v rámci libanonské občanské války, přičemž syrští vojáci byli staženi z Libanonu až v roce 2005 (Hammoura – Ülger 2018: 37). Přesto mezi členskými státy nedošlo k otevřenému konfliktu až do 90. let 20. století, kdy Kuvajt napadl Irák.

Rozhodovací proces Ligy je založen na souhlasu většiny, ale ve skutečnosti rozhodování v rámci Ligy silně ovlivňoval faktický vliv silných zemí. Těmi byly během 50. a 60. let 20. století Egypt a Saúdská Arábie, v 70. letech 20. století se

na rozhodování podílely ještě Irák, Sýrie a Alžírsko. Během posledních dvou desetiletí opět dochází k posilování moci v rámci Ligy u Saúdské Arábie a nově i Spojených arabských emirátů a Kataru (Hammoura – Ülger 2018: 37–40).

Počátek vzniku Ligy ovlivňovaly války vedené proti Izraeli a spory mezi samotnými členy. Na jedné straně stály státy následující ideologii egyptského prezidenta Násira, který chtěl sjednotit arabské státy podle myšlenek panarabismu. Na straně druhé byly konzervativní monarchie, v čele kterých stála Saúdská Arábie snažící se o udržení *statusu quo*. Tento konflikt probíhal mezi lety 1957–1967 a označujeme ho jako arabskou studenou válku (Ponižilová 2014: 191). Rivalita mezi oběma tábory se poté projevila během jemenské občanské války v roce 1962, kde se Egypt i Saúdská Arábie angažovaly podporou bojujících stran, zejména pomocí financí a dodávek zbraní. I přes konflikt v Jemenu nebyl konflikt mezi Egyptem a Saúdskou Arábií násilné povahy, mezi zeměmi docházelo spíše k soupeření o to, jakou podobu bude mít regionální řád. Ekonomické vyčerpání a prohra v šestidenní válce proti Izraeli pak vedly k úpadku prestiže Egypta a k ukončení arabské studené války (Ponižilová 2014: 191–194). Po jejím ukončení se tak v rámci Blízkého východu začala profilovat Saúdská Arábie jako vůdčí stát arabského světa. Mezi hlavní zájmy Saúdské Arábie patřilo udržení stability v rámci regionu Blízkého východu. Již v roce 1961 tak můžeme sledovat snahy Saúdské Arábie o udržení nezávislosti Kuvajtu. Tu se snažil narušit Irák, který neuznával kuvajtskou nezávislost a nárokoval si kuvajtské ostrovy Warbah a Búbiján. Jelikož v minulosti byl Kuvajt britským protektorátem, Velká Británie byla připravena zmobilizovat své vojsko na obranu před Irákem. Do sporu se vložila Saúdská Arábie v čele Ligy, která se obávala eskalace konfliktu a ohrožení bezpečnosti celého regionu. Liga tak do Kuvajtu vyslala vojenské jednotky, přičemž nejvíce se na vojenské ochraně podílelo právě saúdské království s více než tisícovkou vojáků (Youssef 2014: 301).

Liga arabských států se angažovala mimo jiné i v libanonské občanské válce, která začala v roce 1975 a trvala až do roku 1990. Saúdská Arábie pořádala v roce

1976 v Rijádu summit, který měl reagovat na eskalující konflikt v Libanonu. Ačkoliv se summit nekonal pod záštitou Ligy, o týden později byly již závěry jednání schváleny na summitu Ligy v Káhiře. Výsledkem jednání bylo vytvoření intervenčních jednotek ze šesti zemí (Libye, Saúdská Arábie, Jižní Jemen, Súdán, Sýrie a Spojené arabské emiráty), jejichž primárním cílem mělo být udržení stability v Libanonu a zavedení dohody o příměří. V roce 1979 vojáci Saúdské Arábie území opustili, následovaly je i další státy, přičemž v Libanonu nakonec zůstaly pouze syrské vojenské jednotky (Youseff 2014: 301). V rámci Ligy taktéž Saúdská Arábie iniciovala jednání, jejichž výsledkem byla Taífská dohoda (viz kapitola 2.3.1), vedoucí k ukončení občanské války v Libanonu.

Liga arabských států se mimo jiné v roce 2009 zapojila do mírového vyjednávání o ukončení probíhajícího konfliktu mezi jemenskou vládou a kmenem Hútíů. Liga byla znepokojena situací v zemi a obávala se eskalace konfliktu, zejména Saúdská Arábie se bála eskalace konfliktu, který by mohl ohrozit bezpečnost saúdského království. Tehdejší generální tajemník Ligy Amr Músa se v roce 2009 setkal s jemenským prezidentem Sálihem. Músa se snažil navrhnout uspořádání národního dialogu v Jemenu a zahájení procesu usmíření mezi prezidentem a povstalci. Sálih ale jakékoliv zapojení Ligy odmítl s tím, že nechce krizi „arabizovat“ ani „internacionalizovat“. Další vyjednávání převzala Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu, která vyjednala Sáliho odstoupení (viz dále v kapitole) (Youseff 2014: 303).

Z uvedených příkladů můžeme konstatovat, že Saúdská Arábie byla v rámci Ligy schopná uvolňovat napětí uvnitř arabského světa zejména mezi 50. a 70. lety 20. století. Po konci studené války ale role Ligy jako regionálního aktéra upadala, a to zejména kvůli střetům zájmů mezi členskými státy, ale i díky anexi Kuvajtu. Vzhledem k neúspěchu Ligy arabských států se Saúdská Arábie a další státy Perského zálivu zaměřily spíše na založení nové organizace, která by byla postavená na základě společných historických, geografických a kulturních vazeb. V roce 1981 tedy vznikla Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu, která se

ukázala být daleko efektivnější a účinnější v oblasti spolupráce nežli Liga arabských států (Al-Mawali 2015: 535).

K založení GCC přispěly obavy Saúdské Arábie o bezpečnost členských států vzhledem k měnící se regionální rovnováze na konci 70. let 20. století. Liga arabských států nebyla schopná dostatečně reagovat na objevující se regionální hrozby, záměrem království tak bylo vybudovat formálnější strukturu kolektivní bezpečnosti, která by nové regionální hrozby vyvažovala. Mezi hrozby patřila zejména islámská revoluce v Íránu v roce 1979, sovětská invaze do Afghánistánu v roce 1979 a začátek války mezi Irákem a Íránem v roce 1980. Až během dalších let došlo pod vedením Saúdské Arábie k ekonomické a sociální integraci v rámci GCC. V roce 1985 založily státy GCC společnou vojenskou jednotku Štít poloostrova, která se skládala ze 7000 vojáků všech členských států (Richter 2014: 181). I v případě Štítu poloostrova byla vidět nadřazenost saúdského království v rámci GCC. Jednotka byla založena v Saúdské Arábii, velel jí saúdský důstojník, nejvíce vojáků pocházelo taktéž ze Saúdské Arábie a ta jim zároveň poskytovala základny na svém území. Obecně zastává saúdské království dominantní postavení v rámci GCC. K celkovému HDP unie přispívá 55 %⁵, saúdské obyvatelstvo tvoří 75 % z celkového počtu obyvatel GCC a království vlastní více než 55 % zásob ropy v rámci GCC (Ehteshami – Mohammadi 2017: 10). Významná je navíc i skutečnost, že hlavní sídlo unie je v Rijádu.

Jedním z prvních zapojení GCC do regionálního konfliktu byla irácko-iránská válka, která probíhala v letech 1980–1988. Během ní Saúdská Arábie v čele GCC odmítala, aby v Perském zálivu byly přítomné zahraniční vojenské lodě, jelikož se obávala eskalace konfliktu a spíše se spoléhala na diplomacii. Členové GCC zároveň odsoudili Írán a vyjadřovali podporu Iráku za jeho snahy o ukončení

⁵ Saúdská Arábie má největší ekonomiku z hlediska HDP, pokud se ale zaměříme na HDP na obyvatele, nejvyšší má Katar a Spojené arabské emiráty, naopak nejmenší HDP na obyvatele má právě Saúdská Arábie a Omán (Al-Mawali 2015: 535).

konfliktu. Saúdská Arábie navíc spolu s Kuvajtem a Spojenými arabskými emiráty začala finančně podporovat Irák. Království se obávalo destabilizace regionu a šíření šiitského režimu, pokud by ve válce došlo k vítězství Íránu. GCC podporovala úsilí OSN o vyjednávání příměří a poté, co byla rezoluce č. 598⁶ vyzývající k příměří schválena, saúdské království v čele GCC využilo řadu diplomatických kroků k tomu, aby Írán přijal stanovené sankce (Bouček 2005: 107). V rámci snahy členů GCC o přinucení Íránu k přijetí rezoluce ukončila Saúdská Arábie s Íránem diplomatické vztahy, další státy GCC vyslovily veřejně podporu Iráku. Saúdský tisk dostal povolení od království, aby se mohl negativně vyjadřovat k Íránu a jeho zapojení do války. Navíc saúdský ministr zahraničí Saúd al-Fajsal označil Íránce za „teroristy“ (Nonneman 2004: 178–179). Když ani tato opatření nepřiměla Írán k přijetí rezoluce, začala Saúdská Arábie nakupovat balistické střely a další vojenské vybavení, aby mohla bránit své území a ropné tankery, které byly irácko-iránskou válkou ohroženy. Bahrajn navíc varoval Írán před přijetím mezinárodních sankcí (Nonneman 2004: 179). Je důležité upozornit i na zapojení saúdského království do vyjednávání s Irákem. Velký význam na přijetí rezoluce č. 598 ze strany Iráku měl saúdský ministr zahraničí Saúd al-Fajsal a princ Bandar. Oba dva zástupci Saúdské Arábie dlouhodobě jednali se Saddámem Husajnem a silně ovlivnili rozhodnutí Iráku o přijetí příměří (Nonneman 2004: 186)

Ačkoliv se Saúdská Arábie během irácko-iránské války postavila na stranu Iráku, v roce 1990 naopak bojovala v čele GCC proti agresi Iráku okupujícího Kuvajt. Saúdská Arábie se obávala, že by irácké vojenské jednotky mohly překročit hranice a obsadit saúdské království. Ačkoliv Saúdská Arábie vydávala obrovské finance na zbrojení – v roce 1988 činily výdaje na armádu 20 % HDP, tedy 36 % rozpočtu Saúdské Arábie – potýkala se s nedostatkem vojáků. Ozbrojené síly

⁶ Tato rezoluce vyzývala Irák a Írán, aby dodržovaly příměří, přerušily všechny vojenské akce a stáhly vojenské síly do mezinárodně uznávaných hranic (UN Peacemaker 1987).

Saúdské Arábie v roce 1990 čítaly 160 000 mužů, zatímco Husajnova armáda měla půl milionu vojáků (Bouček 2005: 107). Král Fahd bin Abdul Azíz tedy musel požádat o ochranu Spojené státy americké. Ty do oblasti Blízkého východu vyslaly na půl milionu vojáků, přičemž v Saudské Arábii zůstávala vojska ještě po ukončení konfliktu (Bouček 2005: 108). Tehdy se také saúdský režim musel potýkat s celou řadou otázek ze strany náboženské a sekulární opozice, která zpochybňovala legitimitu královské moci. Opozice se ptala, jak je možné, že Saúdská Arábie vydává obrovské finance na zbrojení, a není schopná se sama bránit? Opozici navíc vadilo, že se království muselo spojit se západními státy a neřešilo situaci v rámci arabské „rodiny“ (Bouček 2005: 108).

Nabízí se otázka, proč členské státy GCC neposílily jednotku Štítu poloostrova, která v době války v Zálivu měla pouhých 7000 vojáků (Patrick 2011: 13). Menší státy se obávaly zvětšující se síly Saúdské Arábie, která by opět ovládala celou vojenskou složku, a tudíž by nad členy GCC měla nejenom ekonomickou a politickou, ale i vojenskou výhodu. Státy GCC tak preferovaly externího bezpečnostního garanta, jako Spojené státy americké. I to byl jeden z důvodů, proč nedošlo k rozšíření vojenské aliance v rámci GCC. Na summitu v roce 2000 pak státy uzavřely společnou obrannou dohodu s cílem vytvořit systém kolektivní obrany. Jakákoliv agrese proti členskému státu tak byla považována za agresi vůči všem státům GCC, státy tak mají povinnost si navzájem pomoci (Koch 2010: 28). Navíc byla po roce 2000 v rámci GCC vytvořena celní unie, v roce 2008 vznikl společný trh a měla být vytvořena společná měna (Richter 2014: 181). Nepodařilo se ale vytvořit centrální banku kvůli sporu o její umístění mezi Saúdskou Arábií a Spojenými arabskými emiráty, takže další hospodářská integrace byla zastavena. Státy GCC byly ochotné odstranit obchodní překážky, ale odmítaly jakoukoliv ztrátu hospodářské suverenity.

Další napětí v regionu Blízkého východu přinesla válka v Iráku v roce 2003. Státy GCC se obávaly války v Iráku, jelikož pro region Blízkého východu znamenala vysokou nestabilitu. V té době se členové GCC a zejména Saúdská Arábie snažili

o rovnováhu mezi Irákem a Íránem, aby ani jeden ze států nemohl dominovat regionu. Saúdská Arábie se obávala, že pokud by došlo v Iráku k válce a svržení Husajna, Írán by měl příležitost stát se dominantním aktérem v regionu (Çetđnođlu 2010: 101). Navíc Saúdská Arábie byla vůči válce v Iráku zdrženlivá i díky událostem po válce v Zálivu, kdy se režim potýkal s nespokojeností opozice kvůli zapojení Spojených států amerických do konfliktu. Proto sice Saúdská Arábie poskytla své území pro americká vojska v roce 2003, ale samotné války se neúčastnila (Bouček 2005: 108).

Nejsilnější napětí v regionu nastalo v rámci arabského jara, které vypuklo v roce 2010 v Tunisku. Avšak k největším změnám v rámci arabského jara došlo v zemích, které nejsou součástí GCC – tedy v Egyptě a Jemenu. Saúdská Arábie si byla vědoma, jakou hrozbu představuje arabské jaro pro státy Blízkého východu. Se svojí silnou armádou představoval Egypt důležitého spojence v boji proti rozpínavosti Íránu v regionu. Svržení Mubáráka tak představovalo pro Saúdskou Arábii ohrožení stability pro celý region. Saúdské království se obávalo, aby i v dalších zemích Blízkého východu nedošlo k násilným převratům a revolučním změnám vlád, čímž by byl ohrožen *status quo* v regionu (Rieger 2013: 8). Obavy království navíc prohloubily volby nového egyptského prezidenta, ve kterých zvítězil Mohamed Mursí, představitel Muslimského bratrstva. To řadí Saúdská Arábie mezi teroristické organizace napojené na Írán. Království se obávalo, aby nedošlo ke sbližování Egypta s Íránem, což by mohlo ještě více destabilizovat region. Vojenský puč a vítězství Sísího v prezidentských volbách tak Saúdská Arábie velmi přivítala, jelikož Sísí sleduje stejné zájmy jako saúdské království. Mezi ty patří zejména boj s islamistickými skupinami a omezování vlivu Íránu v Egyptě a potažmo v celém regionu (Dentice 2018).

V rámci arabského jara se Saúdská Arábie angažovala taktéž v Jemenu. Vzhledem k faktu, že Saúdská Arábie sousedí s Jemenem, byla její zahraniční politika vždy silně orientovaná na jemenskou vládu. Demonstranti nespokojení s nezaměstnaností, nigramotností a celkovou ekonomickou situací v zemi

požadovali odchod prezidenta Sáliha z funkce. Členské státy GCC v čele se Saúdskou Arábií se tak zapojily do jednání a zajištění mírového řešení v Jemenu. Zprostředkovaly tak dohodu, na jejímž základě jemenský prezident Alí Abdalláh Sálih předal moc viceprezidentovi Mansúr Hádímu. Od dohody, kterou podepsal Sálih si Saúdská Arábie slibovala, že dojde k uklidnění situace a k ukončení demonstrací. Saúdská Arábie se obávala, že další nepokoje by mohly vést k eskalaci násilí a propuknutí bojů. Jelikož Saúdská Arábie sdílí s Jemenem své hranice, nestabilita v Jemenu by měla destabilizující vliv také na bezpečnost saúdského království (Baabood 2014: 46). Přesto nebyl nový prezident Hádí schopen nastolit dostatečné reformy, ani nebyl schopen zajistit celkovou bezpečnost v zemi. Proti prezidentovi začali bojovat povstalci Hútíové, kteří obsadili hlavní město Saná a vládní instituce. Hútíové jsou navíc podporováni Íránem, který se tak snaží v Jemenu získat větší vliv. Prezident Hádí uprchl do Saúdské Arábie, kde požádal o vojenský zásah v Jemenu. Saúdská Arábie vytvořila koalici zemí, které v rámci operace *Decisive Storm* (viz příloha č. 11) a později *Restoring Hope* měla v zemi nastolit pořádek a vrátit prezidenta Hádího do své funkce (Cerioli 2018: 306–307).

Cílem této práce není popsat, jak se Saúdská Arábie zapojila do vojenského konfliktu v Jemenu. Naopak je nutné zdůraznit, že počáteční snaha Saúdské Arábie bylo udržet stabilitu a mír v rámci Arabského poloostrova. Z toho důvodu se království zapojilo do vyjednávání o odstoupení prezidenta Sáliha. I po nastoupení Hádího do funkce se Saúdská Arábie snažila podporovat novou vládu celou řadou ekonomických pobídek a charitativních darů. Stejně tak poskytla Hádímu útočiště, můžeme tedy pozorovat snahy Saúdské Arábie o udržení loajality vůči regionálnímu partnerovi a upevnění role garanta bezpečnosti v regionu. Za ohrožení bezpečnosti považuje království Hútíe, jejichž destabilizační aktivity vedly k oslabení centrální jemenské vlády. Obnovení stability a jemenské vlády je tedy důvod, proč se Saúdská Arábie účastní konfliktu v Jemenu. Přesto je nutné podotknout, že snahy Saúdské Arábie o znovunastolení bezpečnosti a stability v Jemenu podporou jemenské vlády a

prezidenta v bojích, přispívá k ještě větší nestabilitě země a eskalaci konfliktu. Válčení trvá již od roku 2015 a země se díky blokádam, které na Jemen uvalila Saúdská Arábie, potýká s největší humanitární krizí na světě (UN News 2019).

Jednou z dalších událostí, která ovlivnila stabilitu regionu, je povstání v Bahrajnu v roce 2011. Protesty vyvolala celková nespokojenost zejména šíitských obyvatel s politickou situací v zemi. Protestující požadovali změnu ústavy, propuštění politických vězňů, ale taktéž ekonomické změny. Pokojné demonstrace tisíců lidí ale bahrajnská vláda rozehnala s pomocí násilí, což vedlo i k násilnějšímu chování ze strany demonstrantů. Situace v Bahrajnu byla čím dál vyhrocenější, v zemi protestovalo na 200 000 obyvatel. Ačkoliv král Hamad bin Ísa Chalífa přijal některá reformní opatření, aby vyhověl požadavkům demonstrantů, násilnosti mezi demonstranty ukončeny nebyly. Členské státy GCC reagovaly na situaci v Bahrajnu příslibem 10 miliard dolarů na podporu rozvoje v zemi, zároveň se ale obávaly další eskalace konfliktu (Ulrichsen 2013: 3–7). Zejména Saúdská Arábie měla na stabilizaci v Bahrajnu největší zájem. Východní provincie Saúdské Arábie, které jsou bohaté na ropná naleziště, byly v minulosti součástí Bahrajnu. Na území tak žije více než 15 % Šíitů. Ti během nepokojů v Bahrajnu taktéž demonstrovali a podporovali bahrajnské povstalce. Tyto protesty patřily k nejdelším a největším protestním hnutím v moderní historii Saúdské Arábie.

Ačkoliv protesty v Bahrajnu neměly náboženský podtext, členské státy GCC obviňovaly Írán z podpory a šíření šíitského extremismu v rámci Bahrajnu a potažmo regionu. Především Saúdská Arábie považovala hrozbu Íránu za silnou, obávala se, že by Írán mohl ovládnout území Bahrajnu a tím ohrozit bezpečnost celého saúdského království. Následná intervence Saúdské Arábie a Spojených arabských emirátů tak mohla být ospravedlněna jako obrana před externím ohrožením. Saúdská Arábie vyslala na žádost bahrajnského krále 1000 vojáků Národní gardy, Spojené arabské emiráty 500 vojáků, celá vojenská akce byla provedena jako operace GCC (Patrick 2011: 15). Mezinárodní společenství, v čele s generálním tajemníkem OSN Pan Ki-munem odsoudilo použití síly proti

demonstrantům, k žádné větší reakci ze strany zahraničních aktérů ovšem nedošlo (Mako 2012). Ačkoliv oficiálně byly saúdské vojenské složky vyslány do Bahrajnu jako součást složek GCC, objevily se spekulace, podle kterých Saúdská Arábie oznámila Bahrajnu, že pokud si s demonstranty neporadí sám, Saúdská Arábie to udělá za něj. Saúdské království, které si v regionu nárokuje roli stabilizačního garanta, přesto považovalo potlačení demonstrací za nutné v zájmu zachování stability a bezpečnosti v regionu. Když navíc vypuklo povstání v Bahrajnu, Saúdská Arábie jej v oficiálních médiích označila za sektářské povstání podporované Íránem a ohrožující stabilitu saúdského království (Al-Rasheed 2015: 34). Pokud by demonstranti svrhli bahrajnskou monarchii, byl by to obrovský destabilizační prvek pro monarchistické státy Perského zálivu, nemluvě o posílení vlivu Íránu, který šíitské demonstranty podporoval. Saúdská Arábie navíc po roce 2011 zvýšila ekonomickou pomoc směřující do Bahrajnu. Ve formě půjček, darů a další finanční pomoci poslala Saúdská Arábie více než 10 milionů dolarů (Cerioli 2018: 304–305). I tento krok Saúdské Arábie můžeme spojovat s rolí regionálního vůdce a garanta bezpečnosti v regionu, jelikož finanční pomoc byla určena na reformy, které měly za cíl stabilizovat situaci v Bahrajnu i do budoucna.

Ačkoliv se Saúdská Arábie zaměřuje v čele GCC zejména na stabilitu a bezpečnost regionu Blízkého východu, musí se potýkat taktéž s konfliktními a destabilizujícími vztahy uvnitř organizace. Obzvláště v posledních letech se stupňuje napětí mezi Katarem a ostatními členy, zejména Saúdskou Arábií. K největšímu napětí došlo v roce 2014, kdy Saúdská Arábie, Bahrajn a Spojené arabské emiráty odvolaly své velvyslance z Dauhá, hovořilo se taktéž o blokádě Kataru. Nakonec se situace uklidnila a velvyslanci se vrátili zpět do Kataru (Ehteshami – Mohammadi 2017: 9). Důvodem napětí mezi Katarem a Saúdskou Arábií je zahraniční politika Kataru, který podporuje Muslimské bratrstvo. To začalo po arabském jaru získávat moc zejména v Egyptě a v Tunisku a je podporováno nepřátelským Íránem. Navíc Saúdská Arábie obviňuje Katar, že finančně podporuje další teroristické skupiny jako je Hamás, Al-Káida a

Hizballáh. Katar se tak snaží rozšířit svůj vliv a působit jako významný regionální hráč. Mezi zeměmi GCC se tak rozšířila obava, že by Muslimské bratrstvo mohlo v čele opozice svrhnout vládnoucí monarchie Perského zálivu a ohrozit tak celkovou bezpečnost regionu. I to je důvod, proč Saúdská Arábie okamžitě podpořila Sísího po svržení Morsího vlády a označila Muslimské bratrstvo za teroristickou organizaci. Naopak Katar považoval Muslimské bratrstvo za aktéra, se kterým může navázat nové politické vztahy a rozšířit tak svůj politický vliv v regionu. Navíc Katar navázal příliš blízký vztah s Íránem, tedy největším nepřitelem Saúdské Arábie. V roce 2017 státy Blízkého východu (Egypt, Bahrajn a Spojené arabské emiráty) v čele se Saúdskou Arábií (tzv. *Anti-Qatar Coalition*) obvinily Katar z podpory terorismu, přerušily s ním veškeré diplomatické vztahy a uvalily na něj dopravní a obchodní blokádu (Ahmed – Murtaugh – Blas 2018).

Přerušení diplomatických vztahů mezi Katarom a Bahrajnem, Saúdskou Arábií a Spojenými arabskými emiráty tak můžeme označit jako snahu států GCC o vyvinutí tlaku na Katar, aby začal dodržovat bezpečnostní a politickou agendu GCC. Cílem Saúdské Arábie rozhodně není zničit Katar nebo ho vyhostit z GCC. Takovým krokem by se Saúdská Arábie připravila o spojence, který má významné finanční prostředky a vliv v regionu. Navíc by Saúdská Arábie získala dalšího nepřítele v regionu a musela by svoji sílu rozdělit mezi Írán a Katar. Cílem Saúdské Arábie je naopak donutit Katar, aby uznal její nadvládu v regionu a aby začal opět dodržovat stanovená pravidla v rámci GCC. Tedy aby ukončil svoji podporu Muslimskému bratrstvu a dalším teroristickým organizacím a zejména, aby přerušil své úzké diplomatické vztahy s Íránem. Všechny tyto snahy Kataru považuje Saúdská Arábie za katarskou snahu rozšiřování vlivu v rámci regionu, a tedy ohrožování pozice saúdského království. Tento krok přinesl největší napětí mezi členy od vzniku GCC v roce 1981 (Ramani 2017).

Ačkoliv je Saúdská Arábie se svými vojenskými výdaji na třetím světovém místě hned za Spojenými státy americkými a Čínou (Wezeman 2018), velikostí a silou nepatří saúdská armáda k nejsilnějším v regionu Blízkého východu. I to je důvod,

proč Saúdská Arábie projektuje svoji roli garanta bezpečnosti skrze multilaterální organizace nežli bilaterální dohody. Naopak sama Saúdská Arábie potřebuje svého garanta bezpečnosti, kterým jsou Spojené státy americké. V posledních letech uzavírala Saúdská Arábie bilaterální bezpečnostní spolupráci spíše se státy mimo region Blízkého východu, zejména s Indií, Pákistánem a Čínou, avšak ani v jednom případě nemůžeme o Saúdské Arábii hovořit jako o garantu bezpečnosti. Saúdské království se zmíněnými státy spolupracuje spíše v boji proti terorismu nebo ve výcviku jednotek. Naopak Pákistán, který vlastní jaderné zbraně, a jehož armáda se řadí mezi dvacet nejsilnějších armád na světě (Woody 2018), se situuje do role garanta bezpečnosti Saúdské Arábie.

Na základě této kapitoly můžeme konstatovat, že Saúdská Arábie není schopná vykonávat roli garanta bezpečnosti v takové podobě, v jaké jsme si ji nadefinovali v teoretické části této diplomové práce. Saúdská Arábie je schopná částečně vykonávat roli garanta bezpečnosti skrze multilaterální organizace jako je Liga arabských států nebo Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu. V případě Ligy tak tuto roli vykonávala zejména mezi 50. a 70. lety 20. století, účinnost organizace ale byla v dalších letech omezena a Saúdská Arábie tak začala vykonávat roli garanta bezpečnosti v nově založené Radě pro spolupráci arabských států v Zálivu. Přestože Saúdská Arábie zastává v rámci GCC vůdčí roli, musí se potýkat zejména s Katarom, který se dlouhodobě snaží vymanit z područí saúdského království. Navíc si je Saúdská Arábie spolu s dalšími státy GCC vědoma nestability regionu, a tudíž se spíše než na malou vojenskou sílu organizace, spoléhá na větší a silnější vojenskou podporu v podobě Spojených států amerických. Saúdská Arábie v čele GCC funguje v rámci regionu spíše jako „policie“ nebo se snaží urovnat menší problémy nenásilně.

Pokud se zaměříme na bilaterální bezpečnostní spolupráci Saúdské Arábie, musíme konstatovat, že v tomto případě saúdské království jako vykonavatel role garanta bezpečnosti selhává. Ačkoliv dochází k uzavírání bilaterálních dohod týkajících se spolupráce, jsou založené spíše na spolupráci proti terorismu nebo

výcviku vojenských jednotek. Velikost saúdské armády a vojensky silnější hrozba Íránu nedovoluje království vykonávat roli garanta bezpečnosti, spíše ho nutí k vyhledávání vlastních garantů mimo region, kterými jsou Spojené státy americké nebo Pákistán.

Závěr

V regionu Blízkého východu můžeme definovat relativně vysoký počet regionálních mocností – Egypt, Írán, Turecko a Saúdskou Arábii. Mezi těmito mocnostmi docházelo a stále i dochází k neustálému soupeření o moc v rámci regionu, k mocenskému vyvažování a udržování *statusu quo*. Toto mocenské soupeření je spojováno s využíváním násilných donucovacích prostředků a agresivní rétoriky. Region Blízkého východu je tak díky vysokému počtu konfliktů označován za „pásmo otřesů“ (Cohen 2003: 337). Přestože regionální mocnosti na Blízkém východě jsou spojovány zejména s posilováním svých mocenských pozic s pomocí *hard power*, mezi hlavní cíle *status quo* mocností, jako je Saúdská Arábie nebo Egypt, patří taktéž udržování stability a míru v rámci regionu.

S tímto tématem souvisí cíl naší práce, kterým bylo popsat, jakou roli hraje Saúdská Arábie při řešení konfliktů a udržení míru a bezpečnosti v regionu Blízkého východu. Předkládanou práci jsme koncipovali jako jednopřípadovou studii, přičemž zkoumané období jsme si vymezili od přelomu 50. a 60. let 20. století do roku 2018. Abychom dosáhli definovaného cíle, stanovili jsme si v této diplomové práci dvě výzkumné otázky:

- Jaké jsou zájmy Saúdské Arábie v oblasti řešení konfliktů a udržení míru a bezpečnosti v regionu Blízkého východu?
- Jaké nástroje využívá Saúdská Arábie za účelem řešení konfliktů a udržení míru a bezpečnosti v regionu Blízkého východu?

Jelikož v odborné literatuře neexistuje ucelený koncept rolí, které spojujeme s regionálními mocnostmi jako řešiteli konfliktů a udržiteli míru, museli jsme si v teoretické části této práce vytvořit vlastní teoretický rámec. V této diplomové práci tak s regionálními mocnostmi spojujeme tři role, a to roli mediátora, roli donora finanční pomoci a roli garanta bezpečnosti.

Saúdská Arábie se začala výrazněji mocensky prosazovat v rámci regionu Blízkého východu již na přelomu 50. a 60. let 20. století. V čele konzervativní skupiny tradičních monarchií stála proti revolučním státům, jejichž vedoucí úlohu převzal Egypt a jeho prezident Gamál Násir. Přestože saúdské království získávalo v regionu postavení silného státu, k upevnění mocenských pozic Saúdské Arábie došlo až v 70. letech 20. století. V té době se díky ropnému *boomu* stal ze Saúdské Arábie bohatý ropný stát a ekonomické centrum celého regionu. Mocensky Saúdská Arábie posílila zejména díky oslabení postavení Egypta, který se stal po podepsání mírové smlouvy s Izraelem, nepřítelem arabského světa.

S rostoucí mocí v rámci regionu začalo království investovat i do vojenského vybavení a armádních reforem. Dodávek zbraní se ujal největší zahraniční spojenec Saúdské Arábie, a to Spojené státy americké. Jelikož si saúdské království uvědomovalo, že není populačně ani co do rozlohy nejsilnější stát v regionu, investice do zbrojení byly již od 60. let 20. století obrovské. V tomto trendu pokračuje království i dodnes, celosvětově je Saúdská Arábie třetí největší investor do zbrojení, v rámci regionu Blízkého východu se dokonce řadí na první místo.

V této části práce zároveň můžeme odpovědět na první výzkumnou otázku, která se dotazuje, jaké jsou zájmy Saúdské Arábie v oblasti řešení konfliktů a udržení míru a bezpečnosti v regionu Blízkého východu? Hlavním zájmem Saúdské Arábie je zachování stability a udržování *statusu quo* v rámci regionální politiky Blízkého východu. Za největší nebezpečí ohrožující nejenom bezpečnost Saúdské Arábie, ale i celého regionu, považuje Saúdská Arábie Írán. Ačkoliv před islámskou revolucí v roce 1979 spolu tyto dva státy spolupracovaly za účelem udržení stability v Perském zálivu, po pádu režimu Pahlavího se stal Írán jedním z největších bezpečnostních ohrožení regionu. Írán odmítal *status quo*, který se Saúdská Arábie snažila zachovat, a naopak podporoval vznik nového regionálního řádu. V rámci soupeření mezi regionálními mocnostmi tak

docházelo k celkové destabilizaci regionu. Mezi hlavní zájmy Saúdské Arábie dále patří ochrana bezpečnosti Arabského poloostrova a Perského zálivu a jejich obyvatel.

První z rolí, kterou jsme si nadeřinovali v teoretické části této diplomové práce, a kterou spojujeme se Saúdskou Arábií jako s řešitelem konfliktů a udržitelem míru a bezpečnosti v regionu, je role mediátora. Mediaci je hojně využívaný nástroj řešení konfliktů, přičemž mediátor bývá nezávislý aktér, se kterým souhlasí všechny strany konfliktu. Saúdská Arábie za ústřední motiv své zahraniční politiky definuje zachování regionální bezpečnosti a politické stability. Zejména se pak saúdské království zaměřuje na vyvažování iránského vlivu v rámci regionu a na minimalizaci konfliktů mezi arabskými státy. Nedílnou součástí saúdské zahraniční politiky se tak stala právě mediaci konfliktů. Vzhledem ke svému postavení regionální mocnosti má Saúdská Arábie dobré vyjednávací pozice a zdroje, které během mediaci může využít.

Na poli mediaci začala být Saúdská Arábie aktivní od 70. let 20. století, kdy se zasadila o usmíření mezi Egyptem, Sýrií a Jordánskem. I v dalších letech je v mediační činnosti Saúdské Arábie patrná snaha o vyřešení konfliktů mezi arabskými státy. Příkladem je Taífská dohoda z roku 1989, která vedla k ukončení dlouholeté občanské války v Libanonu. Mediaci v Libanonu můžeme označit za největší úspěch Saúdské Arábie jako mediátora. Ačkoliv se království snažilo iniciovat i další mírová setkání, ta již nebyla tak úspěšná. Takovým příkladem je Arabská mírová iniciativa, přijatá za účelem usmíření mezi arabskými státy a Izraelem. Přestože iniciativa byla v roce 2002 přijata Ligou arabských států, Izrael v důsledku teroristického útoku od jednání upustil a iniciativu neuznal. Jenom o pět let později Saúdská Arábie opět zastala roli mediátora v regionu, kdy vyjednala příměří mezi politickými stranami Hamásem a Fatahem v Palestině.

Uvedené příklady saúdské mediaci ukazují jasný zájem Saúdské Arábie o udržení míru a bezpečnosti v regionu. Ať už se jednalo o usmíření mezi arabskými státy nebo o uzavření diplomatických vztahů s Izraelem, cílem

saúdského království bylo využít svého postavení regionální mocnosti a zajistit stabilitu v rámci regionu. Zároveň si můžeme odpovědět na druhou výzkumnou otázku, která se ptala, jaké nástroje využívá Saúdská Arábie za účelem řešení konfliktů a udržení míru a bezpečnosti v regionu Blízkého východu? V případě role mediátora lze konstatovat, že Saúdská Arábie využívala zejména nástroje měkké moci, mezi které řadíme kooptaci, přesvědčování nebo nastolování agendy.

Přesto lze na příkladu Arabské mírové dohody poukázat na jeden z největších problémů saúdských mediačních činností. Saúdská Arábie je schopna mezi stranami konfliktu vyjednat příměří, které je potvrzeno nějakou dohodou či iniciativou, ovšem k trvalému řešení konfliktů tyto mediační snahy nevedou. Saúdská Arábie se navíc často účastní nějakého jednání jako mediátor, již se ale nepodílí na kontrole dodržování daných dohod. Království se obává, že pokud by došlo k vyhocení konfliktu, mohlo by do něj být snadno vtaženo. Navíc by byl poškozen obraz Saúdské Arábie jako úspěšného mediátora.

Druhou roli, kterou jsme si v případě Saúdské Arábie jako řešitele konfliktů a udržovatele míru a bezpečnosti vymezili, je role donora finanční pomoci. Poskytování finanční pomoci zemím regionu, ať už v podobě rozvojové, či humanitární pomoci nebo ve formě investic a půjček, můžeme označit za solidárnost a regionální soudržnost. Přesto jsou skutečné zájmy poskytovatelů pomoci, v našem případě Saúdské Arábie, přímočařejší. Spíše než solidárnost určuje alokaci finanční pomoci snaha Saúdské Arábie o udržení stability svého nejbližšího okolí a potažmo celého regionu. Směřování pomoci tak neovlivňovala chudoba přijímající země, ale spíše její geostrategický a politický význam pro Saúdskou Arábii. Právě geostrategický význam měly pro Saúdskou Arábii Egypt, Jordánsko a Sýrie, tedy státy, které byly silně oslabeny v důsledku válek s Izraelem. V rámci zachování stability regionu a podpory arabských zemí v boji proti Izraeli tak Saúdská Arábie investovala do těchto tří zemí značné finanční částky.

Rozhodnutí, zda vůbec a v jaké výši dostane přijímající země finanční pomoc, přitom velmi často závisela na jejím zahraničně-politickém chování. Pokud zahraniční politika přijímajících států následovala zájmy Saúdské Arábie, získávaly její finanční podporu a investice. Pokud se ovšem státy znelíbily svojí zahraniční politikou, Saúdská Arábie svoji finanční pomoc státům odepřela. Příkladem je Egypt, který v roce 1979 uzavřel s Izraelem mír, v důsledku čehož si zneprátelil celý arabský svět, a navíc přišel o finanční podporu nejenom ze strany Saúdské Arábie. Stejný „trest“ postihl i Jordánsko, které se během války v Zálivu probíhající v letech 1990–1991 nepřidalo k protiirácké koalici, jelikož Irák byl největší obchodní partner Jordánska. Saúdská Arábie, která byla členem protiirácké koalice, považovala jordánský krok za porušení vzájemných vztahů a ohrožení regionu, proto Jordánsku finanční pomoc na několik let odepřela.

Finanční pomoc využívá Saúdská Arábie také jako prostředek vyvažování mocenského postavení Íránu v rámci regionu. Štědrá finanční pomoc poskytuje například válkou postiženému Iráku, kterému přispívá zejména na rekonstrukci země. Za touto pomocí můžeme spatřit snahu Saúdské Arábie o obnovení stability arabského státu, ale taktéž snahu o vymanění Iráku z vlivu Íránu, který posílil vlivem íránské vojenské pomoci v boji proti Islámskému státu. Podobné regionální soupeření mezi Saúdskou Arábií a Íránem bylo patrné v Libanonu po skončení druhé libanonské války v roce 2006. Saúdská Arábie finančně podporovala postkonfliktní rekonstrukci v Libanonu. Hlavním zájmem saúdského království bylo nejenom podpořit stabilitu země, a tedy i stabilitu regionu, ale zejména vyvažovat finanční pomoc, kterou Libanonu poskytl Írán skrze Hizballáh. Nejaktuálnějším příkladem role Saúdské Arábie jako donora zahraniční finanční pomoci je saúdská humanitární pomoc v Jemenu. Saúdská Arábie se angažovala v Jemenu již od 60. let 20. století, kdy během válek finančně a politicky podporovala zejména Severní Jemen. Saúdská Arábie nepodporovala spojení Severního a Jižního Jemenu, jelikož se obávala mocenského postavení sjednoceného Jemenu v rámci regionu Blízkého východu. Finanční pomoc přerušila Saúdská Arábie v 90. letech, kdy se Jemen odmítl účastnit války

v Zálivu. Vzhledem k probíhajícímu konfliktu v posledních letech posílá Saúdská Arábie do Jemenu zejména humanitární pomoc.

Další faktor, který silně ovlivnil roli Saúdské Arábie jako donora finanční pomoci, bylo arabské jaro. Demonstrace v rámci arabského jara ovlivnily stabilitu většiny zemí Blízkého východu, v řadě z nich došlo k politickým změnám, ale i k vládním převratům (Tunisko, Egypt) a občanským válkám (Jemen). Saúdská Arábie považovala arabské jaro za obrovské ohrožení monarchických států Perského zálivu. Proto nejenom vojenskou, ale taktéž ekonomickou pomocí podpořila vládu v Bahrajnu, která se potýkala s obrovskými protivládními demonstracemi. Saúdská Arábie se obávala možného svržení bahrajnské monarchie a nárůstu vlivu Íránu, což by vychýlilo rovnováhu moci v Perském zálivu a regionu potenciálně destabilizovalo. Finanční pomoc v hodnotě 10 miliard, které poskytly státy GCC v čele se Saúdskou Arábií, tak považovala za prostředek k udržení stability Bahrajnu a potažmo regionu. Finanční pomocí se Saúdská Arábie taktéž snažila vyvažovat vliv Muslimského bratrstva v Egyptě po svržení prezidenta Mubáráka. Saúdská Arábie se obávala zejména destabilizace regionu, pokud by bylo zvoleno Muslimské bratrstvo, které mělo vazby s Íránem a které saúdské království označuje za teroristickou organizaci. Navíc se Saúdská Arábie obávala, aby nedošlo pod íránským vlivem ke zhoršení egyptsko-izraelských a potažmo egyptsko-amerických vztahů.

Na základě textu, který definuje roli Saúdské Arábie jako donora finanční pomoci, si můžeme odpovědět na druhou výzkumnou otázku, která se dotazuje, jaké nástroje využívá Saúdská Arábie za účelem řešení konfliktů a udržení míru a bezpečnosti v regionu Blízkého východu? Saúdské království využívalo zejména nástroje ekonomické moci, a to v podobě pobídek i hrozeb. Saúdská Arábie tak podporovala stabilitu s využitím rozvojové pomoci, finančních darů a ekonomických pobídek, ale zároveň trestala odepřením a ukončením ekonomické pomoci.

Poslední námi nadefinovanou rolí, kterou spojujeme se Saúdskou Arábií jako řešitelem konfliktů a udržovatelem míru a bezpečnosti, je role garanta bezpečnosti. Jak samotný název role napovídá, hlavní náplní a cílem takové role je zejména udržení stability a bezpečnosti v rámci regionu. Regionální mocnost v takovém případě může využívat zejména multilaterálních bezpečnostních organizací, jejichž je povětšinou zakladatelem a velmi často i vedoucím členem. V této diplomové práci jsme se věnovali dvěma regionálním bezpečnostním organizacím, které využívala Saúdská Arábie v rámci své role garanta bezpečnosti.

První ze zkoumaných organizací je Liga arabských států, která byla založena v roce 1945 v Káhiře. V rámci Ligy členské státy uznávaly vzájemnou nenapadnutelnost suverenity a nepoužití síly vůči sobě. Již od 50. let 20. století se v rámci Ligy formovaly vedoucí státy, mezi které spadala také Saúdská Arábie. Přestože účinnost Ligy jako bezpečnostní organizace byla často snižována vlivem sporů mezi členskými státy či díky neefektivnímu rozhodovacímu procesu, snažila se Saúdská Arábie v jejím rámci o stabilizaci konfliktních situací. Příkladem je zásah Saúdské Arábie v čele Ligy v Kuvajtu, který bránila před mocenskými nároky Iráku. Zavedení příměří a nastolení stability byl jeden z hlavních úkolů, který schválili členové Ligy na summitu v Rijádu, reagující na eskalující konflikt v Libanonu v roce 1976. Do vyjednávání usilující o uklidnění situace se chtěla Liga zapojit i v Jemenu po roce 2009. Přesto se setkala s odmítnutím ze strany jemenského prezidenta Sáliha, přičemž jednání se ujala Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu.

Na konci 70. let 20. století a na začátku 80. let 20. století byl region Blízkého východu ohrožen celou řadou konfliktů – íránskou revolucí v roce 1979, sovětskou invazí do Afghánistánu ve stejném roce a začátkem války mezi Irákem a Íránem v roce 1980. Jelikož Liga arabských států nebyla schopna na tyto hrozby dostatečně reagovat, Saúdská Arábie iniciovala založení Rady pro spolupráci arabských států v Zálivu. Saúdská Arábie jako nejsilnější, a tedy vedoucí stát

v rámci organizace, podporovala zejména vzájemnou spolupráci, která měla bránit hrozbám ze strany Íránu a nestabilitě plynoucí z probíhajících konfliktů. Následující roky od založení se členské státy potýkaly zejména s agresí ze strany Iráku, a to v roce 1990, kdy okupoval Kuvajt, a v roce 2003, kdy byl svržen Husajn. Zejména ve druhém případě se Saúdská Arábie obávala dominance Íránu, která se dala očekávat po svržení iráckého režimu. Přesto v následujících letech nezastávala GCC výraznější roli při ukončování konfliktů a obnově míru. Saúdská Arábie navíc nebyla schopna vyvažovat veškeré regionální hrozby sama a obracela se tak více na svého spojence – Spojené státy americké.

K většímu zapojení Saúdské Arábie v roli garanta bezpečnosti do stabilizace regionu došlo během již zmíněného arabského jara. Stejně jako v případě role donora finanční pomoci i jako garant bezpečnosti se Saúdská Arábie obávala o stabilitu monarchických států Perského zálivu. Kromě finanční pomoci tedy využila Saúdská Arábie v čele GCC mimo jiné mediaci, pokoušejíc se o mírové řešení (zpočátku v případě Jemenu) vojenské jednotky (v případě Bahrajnu, později i v případě Jemenu), které měly mír nastolit silou. Přesto Saúdská Arábie nespatořovala použití vojenských jednotek v Bahrajnu jako násilný donucovací nástroj ignorující vnitřní suverenitu země, naopak, považovala potlačení demonstrantů za nutný prostředek zachování bezpečnosti a stability Perského zálivu a potažmo Blízkého východu.

Pokud bychom měli zhodnotit roli Saúdské Arábie jako garanta bezpečnosti na základě uzavřených bilaterálních bezpečnostních dohod, musíme konstatovat, že v tomto případě saúdské království selhává. Nedostatečná velikost saúdské armády a ohrožení ze strany silnějšího iránského nepřítele naopak nutí Saúdskou Arábii vyhledávat bezpečnostní garanci mimo region, tedy u Spojených států amerických nebo u Pákistánu.

Odpovědí na námi definovanou druhou výzkumnou otázku, tedy jaké nástroje využívá Saúdská Arábie za účelem řešení konfliktů a udržení míru a bezpečnosti v regionu Blízkého východu, je v tomto případě zejména vojenská moc. Ačkoliv

Saúdská Arábie využívala ekonomickou (finanční pomoc) i měkkou moc (mediaci), spoléhala se zejména na využívání vojenských aliancí, vojenské pomoci, ale taktéž i na využití donucovacích prostředků.

Je důležité upozornit na skutečnost, že ačkoliv se Saúdská Arábie snaží jako regionální mocnost stabilizovat region Blízkého východu, celá řada jejích zahraničně-politických kroků vede spíše k opačnému efektu. Velmi názorně lze tuto skutečnost spatřit na snaze saúdského království stabilizovat Jemen. Saúdská Arábie brání vytvoření proiránské vlády, která by destabilizovala region, jelikož by došlo k vychýlení rovnováhy moci ve prospěch Íránu. Proto saúdské království podporuje v bojích jemenskou vládu a prezidenta Hádího. Ovšem tímto jednáním nepřispívá Saúdská Arábie ke stabilitě, ale naopak podporuje nestabilitu země a její pomalý rozpad. Díky saúdské podpoře dochází k eskalaci válčení, Jemen se potýká s největší humanitární krizí na světě.

Musíme tedy konstatovat, že roli garanta bezpečnosti se Saúdské Arábii nedaří vykonávat v takové podobě, v jaké ji očekáváme od regionální mocnosti. Je to dáno zejména nedostatkem bilaterálních bezpečnostních vztahů, díky čemuž Saúdská Arábie vystupuje jako garant bezpečnosti pouze skrze multilaterální organizace. A i v tomto případě se saúdské království spoléhá na svého největšího garanta bezpečnosti, tedy Spojené státy americké.

Ačkoliv předložená diplomová práce nabízí pohled na Saúdskou Arábii jako na řešitele konfliktů a udržovatele bezpečnosti a míru v regionu Blízkého východu, nabízí se otázka, zda i v budoucnu bude Saúdská Arábie tuto roli vykonávat nebo zdali bude její asertivnější politika vést spíše k destabilizaci regionu, jak názorně ukazuje příklad zapojení saúdského království do konfliktu v Jemenu.

Seznam použité literatury a internetových zdrojů

123 RF (2019). *Foto de archivo – Mapa de Oriente Medio o Próximo Oriente región transcontinental con el verde de relieve los países de Asia occidental, Turquía, Chipre y Egipto. mapa plano con las fronteras estatales blancas finas* (https://es.123rf.com/photo_67109645_mapa-de-oriente-medio-o-próximo-oriente-región-transcontinental-con-el-verde-de-relieve-los-pa%C3%ADses-de-asia-o.html, 20. 4. 2019).

Ahmed, Walid – Murtaugh, Dan – Blas, Javier (2018). Qatar to Leave OPEC as Politics Finally Rupture Oil Cartel. *Bloomberg*. 3. 12. 2018 (<https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-12-03/qatar-announces-opec-exit-days-before-pivotal-oil-cuts-meeting>, 27. 3. 2019).

Al Jazeera (2017). *Bahrain re-opens border dispute with Qatar* (<https://www.aljazeera.com/news/2017/11/bahrain-opens-border-dispute-qatar-171105062102281.html>, 20. 4. 2019).

Al Jazeera (2019). *Yemen conflict: Who controls what* (<https://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2016/08/yemen-conflict-controls-160814132104300.html>, 20. 4. 2019).

Al-Matter, Talal (2016). Saudi Arabia and the Arab Spring: Five years of influence and action. *Third Asia Pacific Conference on Advanced Research* (https://apiar.org.au/wp-content/uploads/2016/10/8_APCAR_July_BRR734_Social-Sciences-448-454.pdf, 1. 4. 2019), s. 448–454.

Al-Mawali, Nasser (2015). Intra-Gulf Cooperation Council: Saudi Arabia Effect. *Journal of Economic Integration* 30 (3), s. 532–552.

Al-Rasheed, Madawi (2010). *A History of Saudi Arabia* (Cambridge: Cambridge University Press).

Al-Rasheed, Madawi (2015). Saudi Arabia's Foreign Policy: Loss without Gain? *LSE Middle East Center* 1, s. 32–41.

Al-Yahya, Khalid – Fustier, Nathalie (2011). Saudi Arabia as a Humanitarian Donor: High Potential, Little Institutionalization. *Global Public Policy Institute* (https://www.gppi.net/media/al-yahya-fustier_2011_saudi-arabia-as-humanitarian-donor_gppi.pdf, 17. 3. 2019).

Apodaca, Clair (2017). *Foreign Aid as Foreign Policy Tool* (<http://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-332?print=pdf>, 20. 4. 2019), s. 1–21.

Baabood, Abdullah (2014). *Gulf Countries and Arab Transitions: Role, Support and Effects* (https://www.iemed.org/observatori/arees-danalisi/arxius-adjunts/anuari/anuari-2014/Baabood_Arab_Spring_Gulf_role_support_IEMed_yearbook_2014_EN.pdf, 1. 4. 2019).

Bakrania, Shivit (2012). Political Economy of Saudi Arabia's Overseas Aid Assistance. *Governance and Social Development Resource Centre* (<http://gsdrc.org/docs/open/hdq839.pdf>, 19. 3. 2019).

Barakat, Sultan – Zyck, Steven A. (2010). Gulf state assistance to conflict-affected environments. *The Centre for the Study of Global Governance* (http://eprints.lse.ac.uk/55240/1/Barakat_2010.pdf, 19. 3. 2019), s. 1–64.

BBC News (2011). *Hariri tribunal: Saudi Arabia quits Lebanon mediation*. 19. 1. 2011 (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-12226982>, 16. 3. 2019).

BBC News (2019). *Saudi Arabia profile – Timeline* (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14703523>, 16. 3. 2019).

Bercovitch, Jacob – Schneider, Gerald (2000). Who Mediates? The Political Economy of International Conflict Management. *Journal of Peace Research* 37 (2), s. 145–165.

Blanchard, Christopher M. (2018). *Saudi Arabia: Background and U.S. Relations*. 21. 9. 2018 (<https://fas.org/sgp/crs/mideast/RL33533.pdf>, 20. 3. 2019), s. 1–47.

Boris Johnson (2018). Saudi reformer Mohammed bin Salman deserves our support: article by Boris Johnson. *GOV.UK*. 28. 2. 2018 (<https://www.gov.uk/government/speeches/saudi-reformer-mohammed-bin-salman-deserves-our-support-article-by-boris-johnson>, 20. 4. 2019).

Bouček, Jaroslav (2005). *Stručná historie států; Saúdská Arábie* (Praha: Nakladatelství Libri).

Buzan, Barry – Wæver, Ole (2003). *Regions and Powers. The Structure of International Security* (Cambridge: Cambridge University Press).

Cabural, Marie (2015). *Yemen Conflict: Which Countries Support And Oppose Saudi Arabia* (<https://www.valuewalk.com/2015/03/yemen-vs-saudi-arabia/>, 20. 4. 2019).

Cerioli, Luíza Gimenez (2018). Roles and International Behaviour: Saudi–Iranian Rivalry in Bahrain’s and Yemen’s Arab Spring. *Contexto Internacional* 40 (2), s. 295–317.

Çetđnođlu, Nur (2010). The Gulf Cooperation Council (GCC) after U.S. led Invasion of Iraq: Toward a Security Community? *Uluslararası Hukuk ve Politika* 6 (24), s. 91–114.

CIA (2007). *Iraq Economic Data (1989-2003)* (https://www.cia.gov/library/reports/general-reports-1/iraq_wmd_2004/chap2_annxD.html, 29. 3. 2019).

CIA (2019). *The World Factbook – Saudi Arabia* (<https://www.cia.gov/LIBRARY/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>, 14. 3. 2019).

Cohen, Saul B. (2003). *Geopolitics in the World System* (Oxford: Rowman & Littlefield Publishers).

Cordesma, Anthony H. – Harrington, Nicholas (2018). The Arab Gulf States and Iran: Military Spending, Modernization, and the Shifting Military Balance. *Center for Strategic & International Studies*. 12. 12. 2018 (https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/181212_Iran_GCC_Balance.Report.pdf, 20. 3. 2019), s. 1–229.

Council on Foreign Relations (2018). *U.S.-Saudi Arabia Relations* (<https://www.cfr.org/backgrounders/us-saudi-arabia-relations>, 20. 4. 2019).

Dahl, Robert A. (1957). The Concept of Power. *Behavioral Science* 2 (3) (https://welcometorel.files.wordpress.com/2008/08/conceptpower_r-dahl.pdf, 12. 2. 2019), s. 201–215.

Dentice, Giuseppe (2018). Egypt-Gulf Countries: “New Normal” Relations. *Italian Institute for International Political Studies*. 12. 3. 2018 (<https://www.ispionline.it/en/pubblicazione/egypt-gulf-countries-new-normal-relations-19838>, 20. 4. 2019).

Druláková, Radka – Drulák, Petr (2011). *Tvorba a analýza zahraniční politiky* (Praha: Nakladatelství Oeconomica).

Economic Cooperation Foundation (2007). *Mecca Agreement* (<https://ecf.org.il/issues/issue/1195>, 17. 3. 2019).

Ehteshami, Anoushiravan – Mohammadi, Ariabarzan (2017). *Saudi Arabia’s and Qatar’s Discourses and Practises in the Mediterranean* (https://www.iai.it/sites/default/files/medreset_wp_6.pdf, 27. 3. 2019), s. 1–29.

- Ehteshami, Anoushiravan (2018). Saudi Arabia as a Resurgent Regional Power. *The International Spectator, Italian Journal of International Affairs*, s. 1–20.
- Ehteshami, Anoushiravan (2019). Interview – Anoush Ehteshami. *E-International Relations*. 6. 2. 2019 (<https://www.e-ir.info/2019/02/06/interview-anoush-ehteshami/>, 15. 3. 2019).
- EIA (2017). *What countries are the top producers and consumers of oil?* (<https://www.eia.gov/tools/faqs/faq.php?id=709&t=6>, 2. 2. 2019).
- El Taraboulsi-McCarthy, Sherine (2017). A kingdom of humanity? Saudi Arabia's values, systems and interests in humanitarian action. *Humanitarian Policy Group* (<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/11741.pdf>, 17. 3. 2019).
- Flemes, Daniel – Nolte, Detlef (2010). Introduction. In: Flemes, Daniel: *Regional Leadership in the Global System. Ideas, Interests and Strategies of Regional Powers* (Farnham, Burlington: Ashgate), s. 1–14.
- Flemes, Daniel (2007). *Conceptualising Regional Power in International Relations: Lessons from the South African Case*. German Institute for Global and Area Studies (<https://www.files.ethz.ch/isn/47142/wp53.pdf>, 12. 2. 2019).
- Forum for the Future of Higher Education (2019). *Soft Power and Higher Education* (<http://forum.mit.edu/articles/soft-power-and-higher-education/>, 20. 4. 2019).
- Friedman, Thomas L. (2002). An Intriguing Signal From the Saudi Crown Prince. *The New York Times*. 17. 2. 2002 (<https://www.nytimes.com/2002/02/17/opinion/an-intriguing-signal-from-the-saudi-crown-prince.html?mtrref=www.google.com&gwh=E74CB46CA1F54B077CC92D15DB399660&gwt=pay>, 7. 2. 2019).

Gallarotti, Giulio M. – Filali, Al Isam Yahia (2013). *The Soft Power of Saudi Arabia*

(<https://pdfs.semanticscholar.org/d1de/f5dfbc6d9d66972dfece4f4372979afd610c.pdf>, 25. 3. 2019).

Hammoura, Joe – Ülger, Irfan Kaya (2018). The Arab League: From Establishment to Failure. *Social and Legal Studies* 4 (1), s. 35–55.

Hinnebusch, Raymond (2003). *The International Politics of the Middle East* (Manchester: Manchester University Press).

Hnízdo, Bořek (1995). *Mezinárodní perspektivy politických regionů* (Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku).

IISS (The International Institute for strategic Studies) (1991–1992). *The Military Balance 1991–1992* (London: Brassey's).

Ikenberry, G. John – Kupchan, Charles A. (1990). Socialization and Hegemonic Power. *International Organization* 44 (3), s. 283–315.

IMF (2013). *Saudi Arabia*. IMF Country Report No. 13/229 (<https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/socar072413a>, 27. 3. 2019), s. 1–38.

IMF (2019). *IMF Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors* (<https://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.aspx>, 15. 3. 2019).

Jensehaugen, Jørgen (2019). Saudi Arabia as a Peace Peddler? The Limits of Riyadh's Influence over Israeli–Palestinian Diplomacy. *Istituto Affari Internazionali*. 11. 1. 2019 (<https://www.iai.it/en/pubblicazioni/saudi-arabia-peace-peddler>, 17. 3. 2019), s. 1–5.

Kamrava, Mehran (2013). Mediation and Saudi Foreign Policy. *Foreign Policy Research Institute*

(https://www.researchgate.net/publication/256821641_Mediation_and_Saudi_Foreign_Policy, 16. 3. 2019), s. 1–19.

Kappel, Robert (2010). *On the Economics of Regional Powers: Comparing China, India, Brazil, and South Africa* (https://www.giga-hamburg.de/en/system/files/publications/wp145_kappel.pdf, 15. 2. 2019).

Koch, Christian (2010). *The GCC as a Regional Security Organization* (https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=ca542b43-1671-8fab-93f0-397e609e8919&groupId=252038, 30. 3. 2019), s. 23–35.

KSrelief (2019). *List of King Salman Humanitarian Aid and Relief Centre Beneficiary Countries* (<https://www.ksrelief.org/English/DataAndResult/Pages/BeneficiariesCountries.aspx>, 16. 3. 2019).

Lake, David (2006). American Hegemony and the Future of East-West Relations. *International Studies Perspectives* (7), s. 23–30.

Lemke, Douglas (2010). Dimensions of Hard Power: Regional Leadership and Material Capabilities. In: Flesher, D. (ed).: *Regional Leadership in the Global System. Ideas, Interests and Strategies of Regional Powers* (Farnham, Burlington), s. 31–50.

Maddy-Weitzman, Bruce (1991). *The Inter-Arab System and the Gulf War: Continuity and Change* (<https://www.cartercenter.org/documents/1223.pdf>, 5. 4. 2019).

Maddy-Weitzman, Bruce (2010). Arabs vs. the Abdullah Plan. *Middle East Forum* (<https://www.meforum.org/2729/arabs-vs-abdullah-plan>, 16. 3. 2019).

Mako, Shamiran (2012). *International Response to Bahrain's Arab Spring* (<https://www.e-ir.info/2012/07/17/international-response-to-bahrains-arab-spring/>, 1. 4. 2019).

Mansour, Renad (2018). Saudi Arabia's New Approach in Iraq. *Center for Strategic & International Studies* (https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/181105_RM_Gulf_analysis.pdf?AWXv0HPipY0ev0TR2M081_PbRCQSY99, 19. 3. 2019), s. 1–8.

Marcus, Jonathan (2017). Why Saudi Arabia and Iran are bitter rivals. *BBC News*. 18. 11. 2017 (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-42008809>, 20. 4. 2019).

Mearsheimer, John J. (2001). *The tragedy of Great Power politics* (New York: W. W. Norton & Company).

Morgenthau, Hans J. (1948). *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace* (New York: Alfred A. Knopf).

Neumann, Iver B. (2014). Status is cultural: Durkheimian poles and Weberian Russians seek great-power status. In: Paul, T.V. – Larson, Welch Deborah – Wohlforth, William C., *Status in World Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, s. 85–114.

Nikopoulou, Alexandra (2018). Saudi Arabia. The Gulf's resurgent power on the verge of a new era. *Centre for Mediterranean, Middle East & Islamic Studies*. 1. 3. 2018 (<http://www.cemmis.edu.gr/index.php/en/publications/middle-east-flashpoints/item/548-saudi-arabia-the-gulf-s-resurgent-power-on-the-verge-of-a-new-era>, 15. 3. 2019).

Nolte, Detlef (2010). How to compare regional powers: analytical concepts and research topics. *Review of International Studies* 36 (4), s. 881–901.

Nonneman, Gerd (2004). The Gulf States and the Iran–Iraq War: Pattern Shifts and Continuities. In: Potter, Lawrence G. – Sick, Gary G., *Iran, Iraq, and the Legacies of War* (New York: Palgrave Macmillan), s. 167–192.

Nye, Joseph S. (2004). *Soft power: the means to success in world politics* (New York: PublicAffairs).

OPEC (2017). *OPEC share of world crude oil reserves*, 2017 (https://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/330.htm, 2. 2. 2018).

Organski, A.F.K – Jacek, Kugler (1980). *The War Ledger* (Chicago: The University of Chicago Press).

OSCE (2016). *Regional Organizations in Conflict Mediation: Lessons of Experience & Cooperation with the United Nations* (https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/OSCE_ThirdFourthMeetingRegOrgs_2016_0.pdf, 26. 4. 2019).

Østerud, Oyvind (1992). Regional Great Powers. In: Neumann, Iver (ed.). *Regional Great Powers in International Politics*. (London: Palgrave Macmillan), s. 1–15.

Otterman, Sharon (2005). RAQ: Iraq's Prewar Military Capabilities. *Council on Foreign Relations*. 3. 2. 2005 (<https://www.cfr.org/backgrounder/iraq-iraqs-prewar-military-capabilities>, 27. 3. 2019).

Pahlman, Kari (2015). The securitisation of aid and the associated risks to human security and development. *The ANU Undergraduate Research Journal* 6, s. 49–61.

Patrick, Neil (2011). The GCC: Gulf state integration or leadership cooperation? *Kuwait Programme on Development, Governance and Globalisation in the Gulf States* (http://eprints.lse.ac.uk/55660/1/_lse.ac.uk_storage_LIBRARY_Secondary_lib_file_shared_repository_Content_Kuwait%20Programme_Partrick%202011%20paper.pdf, 29. 3. 2019), s. 1–38.

Ponížilová, Martina (2013). Rozvojové aktivity zemí Arabského světa. In: Leichtová, Magdaléna, *Tvoříme rozvoj: Vybrané donorské instituce v současné rozvojové spolupráci* (Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni), s. 150–182.

- Ponížilová, Martina (2014). *Vývoj a formování regionálního řádu Blízkého východu na pozadí soupeření regionálních mocností* [disertační práce] (Plzeň: Fakulta filozofická ZČU v Plzni).
- Ponížilová, Martina (2016a). Vymezení regionálních mocností Blízkého východu ve 20. a 21. století. *Medzinárodné vzťahy* 14 (2), s. 157–185.
- Ponížilová, Martina (2016b). *Regionální řád a mocnosti Blízkého východu: formování blízkovýchodního řádu na pozadí soupeření regionálních mocností v letech 1945-2015* (Praha: Dokořán).
- Pustovitovskij, Andrej – Kremer, Jan Frederik (2012). *Towards a new Understanding of Structural Power* (https://scholar.google.cz/scholar?q=Towards+a+new+Understanding+of+Structural+Power+kremer&hl=cs&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart, 20. 2. 2019).
- Qasem, Islam Y. (2015). *Oil and Security Policies. Saudi Arabia, 1950–2012* (Leiden: The Netherlands).
- Ramani, Samuel (2017). *New Saudi-Emirati alliance and future of GCC* (<https://www.aa.com.tr/en/analysis-news/analysis-new-saudi-emirati-alliance-and-future-of-gcc/1010917>, 28. 3. 2019).
- Razvi, Mujtaba (1981). The Fahd Peace Plan. *Pakistan Horizon* 34 (4), s. 48–61.
- Rieger, René (2013). In Search of Stability: Saudi Arabia and the Arab Spring. *Gulf Research Center* (https://www.files.ethz.ch/isn/182104/GRM_Rieger_final__09-07-14_3405.pdf, 2. 4. 2019).
- Richter, Thomas (2014). Saudi Arabia: A Conservative P(l)ayer on the Retreat? In: Fürtig, Henner, *Regional Powers in the Middle East: New Constellations after the Arab Revolts* (New York: Palgrave Macmillan), s. 177–190.

Satloff, Robert (2002). Assessing Crown Prince Abdullah's 'Normalization' Plan. *The Washington Institute*. 21. 2. 2002 (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/assessing-crown-prince-abdullahs-normalization-plan>, 16. 3. 2019).

Saudi Vision 2030 (2019). *Foreword* (<https://vision2030.gov.sa/en/foreword>, 14. 3. 2019).

Schoeman, Maxi (2003). South Africa as an Emerging Middle Power: 1994–2003. In: Daniel, John – Habib, Adam – Southall Roger, *State of the Nation: South Africa 2003–2004* (Cape Town: HSRC Press), s. 349–367.

SIPRI Fact Sheet (2018). Trends in International Arms Transfers, 2017. *Stockholm International Peace Research Institute* (https://www.sipri.org/sites/default/files/2018-03/fssipri_at2017_0.pdf, 14. 3. 2019).

Stancati, Margherita (2017). Saudis Open Iraqi Border and Forge Ties to Counter Iran. *The Wall Street Journal*. 23. 4. 2017 (<https://www.wsj.com/articles/saudis-open-iraqi-border-and-forge-ties-to-counter-iran-1503480601>, 20. 4. 2019).

Šanc, David (2011). Blízky východ jako politicko-geografický region. In: Burgrová, Helena – Ježová, Michaela eds., *Současný Blízky východ. Politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti* (Brno: Barrister & Principal), s. 9–22.

Teitelbaum, Joshua (2009). The Arab Peace Initiative: A Primer and Future Prospects. *Jerusalem Center for Public Affairs* (<http://www.jcpa.org/text/Arab-Peace-Initiative.pdf>, 16. 3. 2019), s. 1–40.

The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2019). *Kingdom of Saudi Arabia* (<http://www.mid.ru/en/maps/sa/?currentpage=main-country>, 20. 4. 2019).

The World Bank (2017). *Gross domestic product 2017* (<https://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>, 11. 2. 2019).

The World Bank (2019). *GDP (current US\$)* (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=1975&locations=SA&start=1972>, cit. 14. 3. 2019).

Trump, Donald J. (2018). Statement from President Donald J. Trump on Standing with Saudi Arabia. *White House*. 20. 10. 2018 (<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-donald-j-trump-standing-saudi-arabia/>, 20. 4. 2019).

Turak, Natasha – Meredith, Sam (2019). Saudi Arabia promises full support for Lebanon after Qatar offers aid package. *CNBC*. 22. 1. 2019 (<https://www.cnbc.com/2019/01/22/saudi-arabia-prepared-to-go-all-the-way-to-help-lebanon-finance-minister-says.html>, 20. 4. 2019).

U.S. Department of State (2018). *U.S. Relations With Saudi Arabia* (<https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3584.htm>, 20. 4. 2019).

Ulrichsen, Coates K. (2013). Bahrain's Uprising: Regional Dimensions and International Consequences. *Stability: International Journal of Security & Development* 2 (1), s. 1–12.

UN News (2019). *Humanitarian crisis in Yemen remains the worst in the world, warns UN* (<https://news.un.org/en/story/2019/02/1032811>, 26. 4. 2019).

UN Peacemaker (1987). *Security Council Resolution 598: Iraq-Islamic Republic of Iran* (<https://peacemaker.un.org/iraqiran-resolution598>, 3. 4. 2019).

UN Peacemaker (1989). *Taif Accords*. 22. 10. 1989 (<https://peacemaker.un.org/lebanon-taifaccords89>, 16. 3. 2019).

Vejrych, Jaromír (2011). Saúdská Arábie. In: Burgrová, Helena – Ježová, Michaela eds., *Současný Blízký východ. Politický, ekonomický a společenský*

vývoj od druhé světové války do současnosti (Brno: Barrister & Principal), s. 188–200.

Villanger, Espen (2007). Arab Foreign Aid: Disbursement Patterns, Aid Policies and Motives. *Chr. Michelsen Institute* (<https://www.cmi.no/publications/file/2615-arab-foreign-aid-disbursement-patterns.pdf>, 4. 4. 2019).

Wehner, Leslie (2011). Roles and actions of leadership: Brazil and the South American others. In: Godehardt, Nadine – Nabers, Dirk, *Regional Powers and Regional Orders* (London: Routledge), s. 137–154.

Wezeman, Pieter D. (2018). Saudi Arabia, armaments and conflict in the Middle East. *Stockholm International Peace Research Institute*. 14. 12. 2018 (<https://www.sipri.org/commentary/topical-backgrounder/2018/saudi-arabia-armaments-and-conflict-middle-east>, 14. 3. 2019).

Wiegand, Krista (2012). Bahrain, Qatar, and the Hawar Islands: Resolution of a Gulf Territorial Dispute. *The Middle East Journal* 66 (1), s. 79–96.

Wintour, Patrick (2019). More than half of \$2.6bn aid to Yemen pledged by countries involved in war. *The Guardian*. 26. 2. 2019 (<https://www.theguardian.com/global-development/2019/feb/26/more-than-half-of-26bn-aid-to-yemen-pledged-by-countries-involved-in-war>, 22. 3. 2019).

Woody, Christopher (2018). These are the 25 most powerful militaries in the world in 2018. *Business Insider*. 22. 11. 2018 (<https://www.businessinsider.com/most-powerful-militaries-in-the-world-ranked-2018-11>, 25. 4. 2019).

Youseff, Hesham (2014). *Mediation and Conflict Resolution in the Arab World: The Role of the Arab League* (https://www.researchgate.net/publication/314901591_Mediation_and_Conflict_Resolution_in_the_Arab_World_The_Role_of_the_Arab_League_Yearbook

on_the_Organization_for_Security_and_Co-operation_in_Europe_OSCE, 22. 4.
2019), s. 299–310.

Resumé

The Middle East region is one of the regions with the most conflict in the world. It is also a place where there is a high concentration of regional powers – such as Egypt, Iran, Turkey and Saudi Arabia. Although these powers compete with each other, Egypt and Saudi Arabia also strive to maintain peace and stability in the region. This topic is related to the goal of our work, which was to describe the role that Saudi Arabia plays in conflict resolution and maintaining peace and security in the Middle East.

In the theoretical part of this work, we examined the concept of regional powers and defined five criteria that regional powers must meet. Furthermore, we have created our own concept of roles, which we associate with regional powers as maintainers of peace and security. These roles are the role of mediator, the role of donor of financial aid and the role of guarantor of security.

In the empirical part, we first confirmed that Saudi Arabia is a regional power based on our definitions. Next, we discussed Saudi Arabia's first role as a mediator. The Saudi Kingdom was already involved in mediation in the 1970s. The most successful example of Saudi Arabia's involvement in mediation was the Taif Agreement, which ended the Lebanese civil war. Furthermore, the Kingdom of Saudi Arabia was behind the establishment of the Arab Peace Initiative, which was intended to end the conflict between the Arab states and Israel but was not accepted by Israel.

Another role that Saudi Arabia performs as a regional power is as a donor of financial aid. It uses the kingdom according to its geostrategic need. In the 1970s, Saudi Arabia financed Egypt, Jordan and Syria, who had been weakened by their wars with Israel. Saudi Arabia also uses financial aid as a punishment for foreign policy behaviour. The Saudi Kingdom denied financial assistance to Egypt, who in 1979 signed a peace treaty with Israel, and Jordan, who in 1990 did not join the coalition of states fighting against Iraq in the Gulf War. Saudi Arabia also

uses financial aid as a way of counter-balancing Iran's influence. Examples include support for Lebanon after 2006 and Iraq after 2003. The main concern for Saudi Arabia when investing in neighbouring countries was to maintain stability and security in the region.

The last role Saudi Arabia performs is the role of security guarantor. This role is exercised by the Kingdom of Saudi Arabia within the Arab League and within the Gulf Cooperation Council (GCC). At the head of the Arab League, the Kingdom of Saudi Arabia advocated defending Kuwait's independence in 1961, when threatened by Iraq. The League also tried to maintain stability and establish a ceasefire in Lebanon during the Lebanese civil war that lasted from 1975 to 1990. Saudi Arabia has played a greater role as a guarantor in the GCC, of which it is a de facto leading member. In 1990, Saudi Arabia was at the forefront of a coalition that was to push Saddam Hussein out of Kuwait. Saudi Arabia became more involved in maintaining stability and security during the Arab Spring, when the GCC states intervened in Bahrain. There were massive demonstrations that, according to Saudi Arabia, threatened the security not just of the Bahraini regime, but also the security of the region. Similarly, the Kingdom of Saudi Arabia has been involved in the Yemeni conflict, in which it supports the Yemeni Government and the President. Although Saudi Arabia's main goal is to establish stability in Yemen and to squeeze out Iran, its support has only contributed to a rise in conflict and destabilization. Saudi Arabia's role as guarantor of security is through multilateral organizations. Bilateral security relations within the Middle East region are not available to Saudi Arabia, as it does not have a large and experienced enough army to allow it. Therefore, the Saudi Kingdom relies more on multilateral relations. So, regarding the role of security guarantor, we must say that Saudi Arabia is not fully performing this role because it is unable to guarantee the security and stability of the Middle East region.

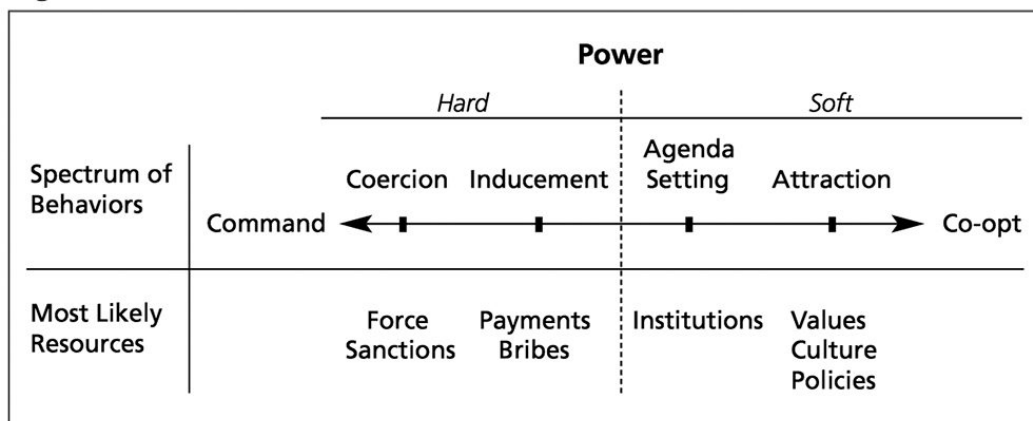
Přílohy

Příloha č. 1: Mapa užšího vymezení regionu Blízkého východu

Zdroj: (123 RF 2019)

Příloha č. 2: Zahraničněpolitické chování a nástroje státu podle typu moci

Zdroj: (Forum for the Future of Higher Education 2019)

Příloha č. 3: Tři typy moci podle Nye

	Behaviors	Primary Currencies	Government Policies
Military Power	Coercion Deterrence Protection	Threats Force	Coercive Diplomacy War Alliance
Economic Power	Inducement Coercion	Payments Sanctions	Aid, Bribes, Sanctions
Soft Power	Attraction Agenda Setting	Values, Culture Policies, Institutions	Public Diplomacy Bilateral and Multilateral Diplomacy

Zdroj: (Nye 2004: 8)

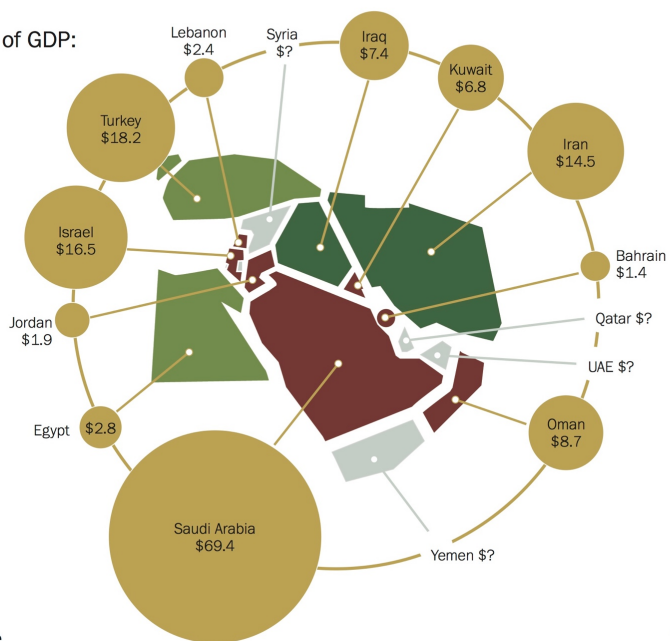
Příloha č. 4: Výdaje na zbrojení v regionu Blízkého východu

Military expenditure in the Middle East, 2017

● Size of military expenditure
in current 2017 US\$ billion

Military expenditure as percentage of GDP:

- 4.0% or more
- 2.5–3.9%
- 1.0–2.4%
- no data

Source: SIPRI Military Expenditure Database

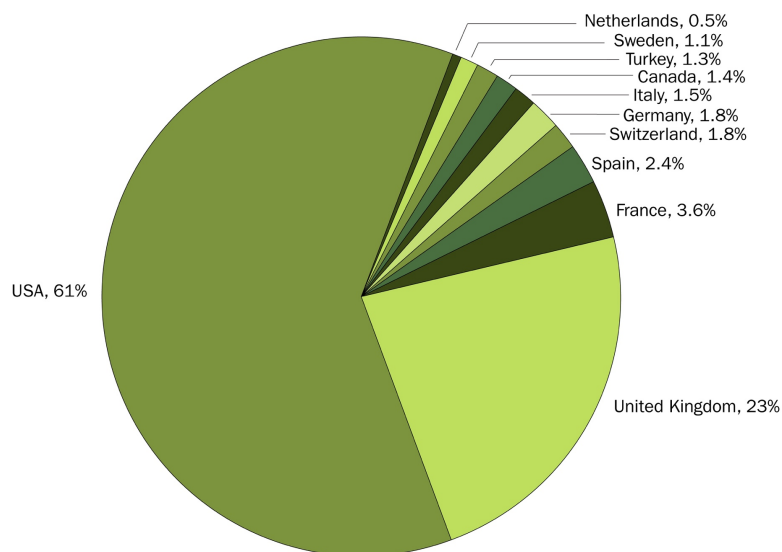
www.sipri.org
© SIPRI 2018

Zdroj: (Wezeman 2018)

Příloha č. 5: Dodavatelé vojenského materiálu do Saúdské Arábie

Arms exports to Saudi Arabia by supplier, 2013–17

Source: SIPRI Arms Transfers Database

www.sipri.org
© SIPRI 2018

Zdroj: (Wezeman 2018)

Příloha č. 6: Vojenská síla Saúdské Arábie a Íránu

Military might

	 Iran	 Saudi Arabia
Armed forces 	563,000	251,500
Battle tanks 	1,513	900
Artillery 	6,798	761
Combat air 	336 (Ageing fleet in need of repairs)	338 (Modern fleet inc 64 Typhoon jets)
Patrol boats 	194	11
Submarines 	21	-
Destroyers/ frigates 	-	7

Zdroj: (Marcus 2017)

Příloha č. 7: Ostrovy Hawár a teritorium Zubarah

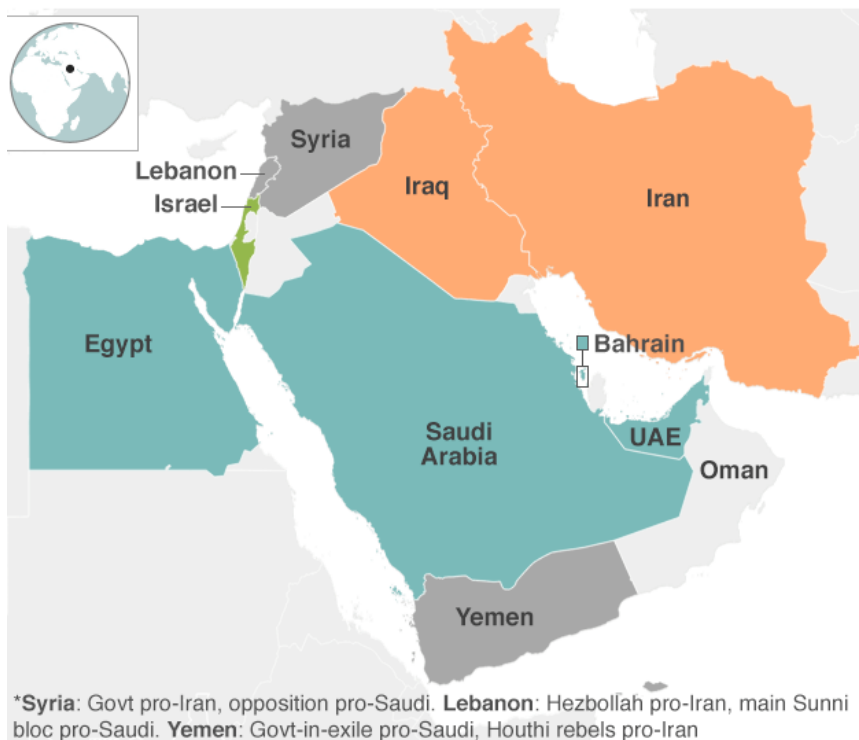

Zdroj: (Al Jazeera 2017)

Příloha č. 8: Rozdělení vlivu Saúdské Arábie a Íránu v regionu Blízkého východu

Who supports whom

■ Saudi side ■ Iran side ■ Split* ■ Non-aligned

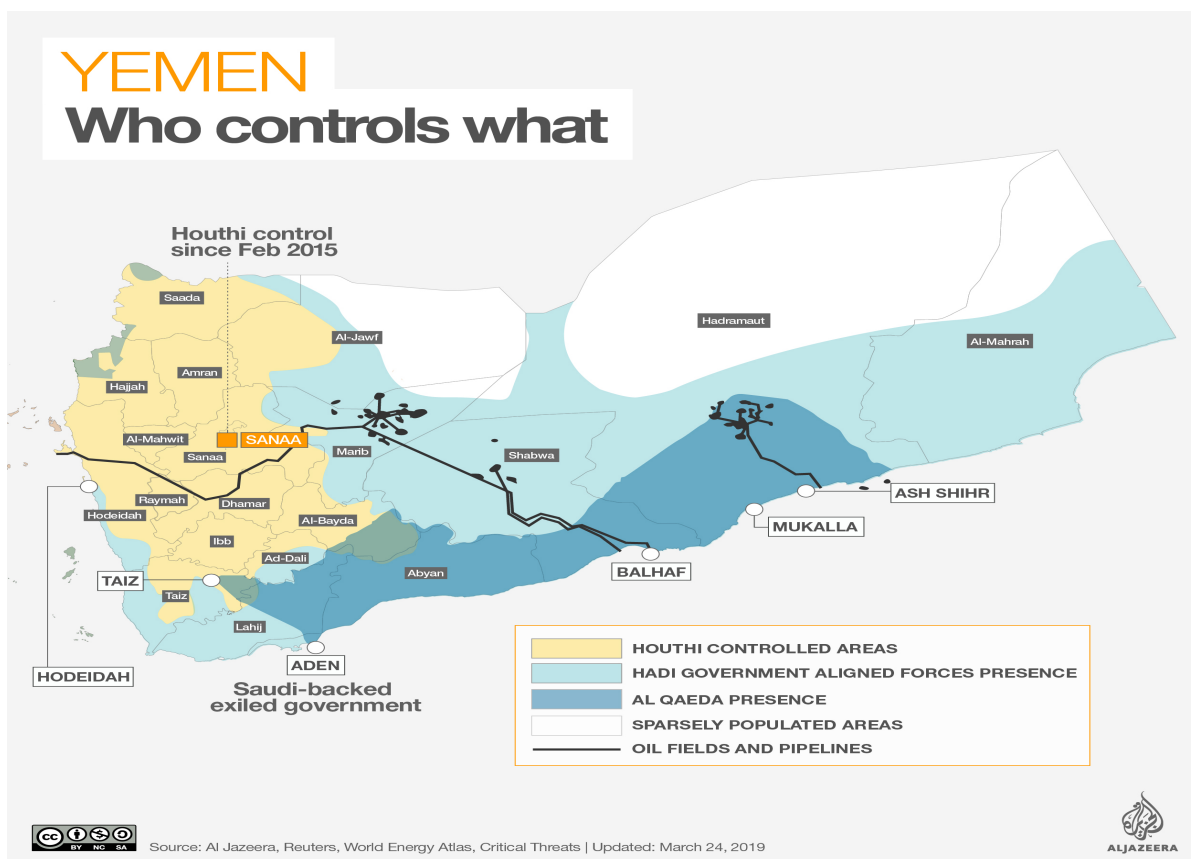
Zdroj: (Marcus 2017)

Příloha č. 9: Společná hranice Saúdské Arábie a Iráku

Zdroj: (Stancati 2017)

Příloha č. 10: Strany účastníci se konfliktu v Jemenu

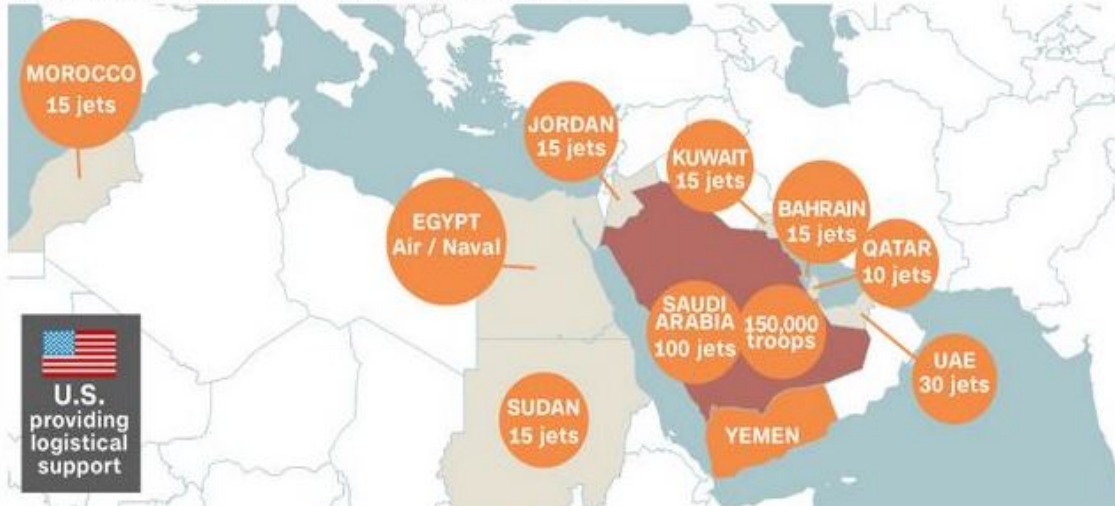

Zdroj: (Al Jazeera 2019)

Příloha č. 11: Státy účastníci se operace *Decisive Storm*

OPERATION “DECISIVE STORM”

A coalition of countries led by Saudi Arabia have launched airstrikes against the Iranian-allied Houthi rebels in Yemen. The nations are predominantly Sunni Muslim and are working to rescue Yemen's deposed government, which has strong Sunni support.

Zdroj: (Cabural 2015)